REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAŢIE A FEDERAŢIEI COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA

ANUL XL ● NR. 10 (810) ● 1-31 AUGUST 1995 ● 5 AV - 5 ELUL 5755 ● 12 PAGINI - 150 LEI

9 AV

Între durere şi speranţă

Există, în viaţa fiecărui popor, zile festive şi zile de amintire a unor momente triste, confirmând aserţiunea regelui înţelept, Solomon: „Este o vreme pentru râs şi o vreme pentru plâns, o vreme pentru comemorare şi o vreme pentru joc" (Ecleziastul 3, 4).

Multe din datele importante ale calendarului nostru au un caracter şi o dublă semnificaţie. Avem o minunată sărbătoare a eliberării, dar şi a primăverii: este Pesah, totodată şi Hag haaviv.

Există o zi a primirii Torei, dar şi a primelor roade: este Şavuot, totodată şi Hag habicurim.

Avem, de asemenea, o sărbătoare a culturii, a încheierii lecturii organizate a Torei şi a reînceperii imediate a citirii ei: este Simhat Tora, dar şi o culme a sărbătorii de Sucot - sărbătoarea corturilor şi a recoltei. Şi exemple de acest fel se mai pot da.

Avem, însă, în calendarul nostru, şi o zi care este, în primul rând, o zi tristă - 9 Av, care a fost, de multe ori, un moment dramatic în istoria noastră, cu consecinţe mai mult decât trimilenare: acum 3300 de ani, condamnarea neîncrezătoarei generaţii a robilor de ieri, de a nu intra în Ţara Sfântă; dărâmarea, în anul 586, înaintea erei moderne, a primului Templu şi, în anul 70 e.n., a celui de-al doilea Templu; izgonirea evreilor din Spania, în luna Av a anului 1492; izbucnirea, în luna Av a anului 1939, a celui de-al doilea război mondial, cu tot cortegiul său de suferinţe şi, în special, Holocaustul.

Şi totuşi, în această zi nefastă de 9 Av, se zăreşte şi o rază de lumină. Este o zi de doliu, dar şi de speranţă, căci în această zi s-a născut, conform tradiţiei, MAŞIAH. Un calcul al calendarului ne arată că, în aceeaşi zi a săptămânii în care cade **Tişa Beav** - ziua în care au avut loc atâtea evenimente triste în istoria noastră -, cade şi prima zi de Pesah - ziua în care a avut loc eliberarea noastră din Miţraim - şi, în acest sens, găsim şi în Talmud Ierusalmi, Tr. Brahot asigurarea că, „în ziua în care a fost pustiit Templul, s-a născut şi eliberatorul", iar în Talmud Bavli, Tr. Berahot, fol. 7 găsim o făgăduială similară, în sensul că doliul se va transforma în sărbătoare a eliberării.

Este speranţa şi credinţa deplină în vremurile mesianice. În concepţia noastră, „vremuri mesianice" înseamnă nu numai eliberarea noastră şi independenţa statală a Israelului ci şi libertate pentru toate popoarele lumii, pace şi înţelegere cu întreaga omenire, echitate socială în adevăratul înţeles al acestei generoase idei pentru întreaga umanitate. Unele dintre acestea au şi început să se îndeplinească. Israelul şi-a redobândit independenţa şi are loc o reîntoarcere în număr mare a evreilor din Diaspora.

Citim, de Tişa Beav, „Meghilat Eiha" - „Plângerile lui Irmiahu", cel care a profetizat distrugerea Templului din Ierusalim. Dar tot Irmiahu a profetizat: „Şi voi reîntoarce pe fiii (tăi) la hotarele lor" (Irmiahu 31, 17) şi, în cap. 33, el spune: „Se va mai auzi... în oraşele Iudeii şi pe străzile Ierusalimului... glas de bucurie şi de veselie, glas de mire şi mireasă" (Irmiahu 33, 10-11) şi trăim efectiv realizarea acestei profeţii. În Israel creşte o generaţie nouă de oameni optimişti, ale căror idei şi realizări sunt apreciate, căutate şi aplicate în multe ţări ale lumii.

S-au îndeplinit cuvintele profeţilor care au prevăzut dezastrele. De ce n-am crede că se vor împlini şi cele care au prevăzut refacerea ţării, reînvierea şi revigorarea unui întreg popor, pacea şi progresul în Israel şi în toată lumea? Este vorba nu numai de o speranţă, ci de o certitudine. Nici în cele mai grele momente poporul nostru n-a încetat să spere în refacere şi revigorare, în pace şi progres şi să fie chiar sigur de aceasta. Avem, cu atât mai mult, motive s-o facem azi.

Od lo avda tikvatenu! Noi nu ne-am pierdut speranţa! A pierde speranţa ar însemna a pierde totul. Şi asta n-are voie să se întâmple!

HAIM RIEMER

TELEGRAMĂ

DOMNULUI YITZHAK RABIN,
Prim ministru al Israelului

DOMNULUI SHIMON PERES,
Ministrul Afacerilor Externe

Profund îndureraţi, dar şi indignaţi, la aflarea veştii despre odioasa crimă săvârşită împotriva unor oameni paşnici şi nevinovaţi de către asasinii din HAMAS, în ziua de 24 iulie 1995, în autobuzul din Ramat Gan, vă rugăm să primiţi sincere condoleanţe şi să transmiteţi familiilor îndoliate compasiunea noastră.

Evreii din România înţeleg eforturile curajoase ce le face guvernul Israelului pentru a construi pacea în zonă şi sunt convinşi că nu veţi abandona această misiune nobilă pe care v-aţi asumat-o.

Vă asigurăm că înţelegem şi suntem alături de lupta dramatică ce o duceţi pentru a statornici pacea mult dorită de Israel şi de evreii din întreaga lume.

Cu deosebită stimă şi preţuire,

Preşedintele Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România,
Acad. prof. dr. NICOLAE CAJAL

Are intoleranţa dreptul la toleranţă?

Devenite, din nefericire, o practică cvasicurentă a celor ce se opun procesului de pace în Orientul Mijlociu, atentatele criminale antiisraeliene, curmând vieţile a zeci şi zeci de oameni nevinovaţi, se află, şi de această dată, în atenţia agenţiilor internaţionale de ştiri.

La 24 iulie a.c., explozia unei bombe, într-un autobuz din Ramat Gan, a provocat moartea a 5 persoane şi rănirea altor 33, dintre care 3 se află în stare foarte gravă. Atentatul a fost revendicat de organizaţia teroristă „Hamas".

Într-un declarat „An Internaţional al Toleranţei", al luptei împotriva xenofobiei, şovinismului, rasismului şi antisemitismului, în care se vorbeşte atât de mult despre drepturile omului (dar se face atât de puţin pentru respectarea lor), asistăm - îndureraţi şi indignaţi - la izbucniri din ce în ce mai dese ale urii, xenofobiei, intoleranţei, în diferite puncte de pe glob, inclusiv atentatul din 25 iulie, în metroul de la Paris.

Mereu eforturile de pace ale Statului Israel sunt contracarate de duşmanii păcii. Din septembrie 1993, când a avut loc semnarea acordului de pace între Israel şi Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei, atacurile criminale ale integriştilor palestinieni, indiferent de denumire, s-au ţinut lanţ: explozia, la 6 aprilie 1994, a unui automobil-capcană la Afula, soldat cu uciderea a 8 israelieni şi rănirea altor 44; atentatul cu explozibil de la Hedera, la 13 aprilie 1994, determinând moartea a 5

Continuare în pag. 5

Valoarea diferenţei

Motto: *Parafrazând cuvintele lui Tuvim, putem spune că „diferenţa dintre evrei şi neevrei constă nu în sângele care le curge în vine, ci în sângele care le-a fost stors din vine".*

În grădina zoologică din Geneva, s-a născut un pui de leopard cu blana complet albă; leoparzii l-au omorât imediat. În lumea necuvântătoarelor, diferitul este intolerabil: el este ori duşmanul din faţa căruia trebuie să fugi, ori prada asupra căreia trebuie să te năpusteşti, ori anormalul care trebuie înlăturat.

Oamenii se întreabă de multă vreme: de ce animalele care aparţin aceleiaşi specii se omoară între ele atât de rar, în vreme ce oamenii se ucid unii pe alţii atât de des? Un început de răspuns ar fi că lupta **naturală** dintre specii se prelungeşte într-o luptă **culturală** dintre comunităţi care vorbesc alte limbi, care au altă istorie, altă tradiţie, altă mentalitate, alte obiceiuri. Civilizaţia nu va face un pas decisiv înainte pe drumul care duce de la animalitate la umanitate, până când nu se va înălţa, de la ostilitatea faţă de diferenţă, la preţuirea ei. În lumea oamenilor, diferenţa a însemnat totdeauna o contribuţie la dezvoltarea culturii comune. De altfel, nu numai istoria omenirii, ci şi mişcarea materiei fizico-chimice, precum şi evoluţia vieţii se desfăşoară prin diferenţieri succesive. Hotărâtoare pentru soarta universului nostru au fost diferenţierea materiei vii de materia fără viaţă şi a omului faţă de celelalte vieţuitoare. Din păcate, oroarea de diferit, cristalizată în inconştientul colectiv, transmis oamenilor de fiinţele preumane, împiedică încă înţelegerea importanţei pe care o are diferenţa în dezvoltarea culturii. O cultură este cu atât mai fecundă cu cât participanţii ei sunt mai diferiţi. Altfel, unitatea ei se prăbuşeşte într-o uniformitate stagnantă şi ucigătoare, O cultură se dezvoltă nu prin omogenizarea membrilor ei, ci prin diferenţierea lor. Diferenţa este izvorul energiei creatoare şi al originalităţii.

Însăşi structura logică a unei definiţii scoate la iveală importanţa diferenţei: indicând genul proxim şi diferenţa specifică, definiţia precizează proprietatea prin care specia despre care este vorba s-a diferenţiat de celelalte specii ale genului său proxim. Când definim omul ca pe o fiinţă cuvântătoare, reflectăm logic procesul prin care omul a apărut abia atunci când antropoidul a început să vorbească. Numai prin diferenţiere poate să apară ceva nou. Nici la obiectivitatea valorilor nu se poate ajunge fără confruntarea diferitelor aprecieri.

*

Prin dezvăluirea aversiunii ancestrale faţă de diferit, devine şi antievreismul mai explicabil decât prin factorii religioşi, economici, politici şi ideologici, care nu sunt decât motivele conştiente ale unei cauze inconştiente: **simţirea arhaică a diferitului ca nefast**. Aşa se explică de ce, de pildă, românii de origine greceasca, sârbească sau poloneză sunt priviţi ca români, în vreme ce românii de origine evreiască sunt consideraţi evrei... Evreul, moştenitor al unei alte istorii, alte credinţe, alte

HENRI WALD

Continuare în pag. 5

ÎN ACEST NUMĂR:

- ŞALOM ALEHEM: Autodafe — pag. 2
- IOSIF SAVA: Arnold Rosé s-a născut la Iaşi — pag. 3
- PAUL B. MARIAN: Sarah Bernhardt „regina teatrului" — pag. 3
- EVELIN FONEA: Garabet Ibrăileanu - Independenţa spiritului — pag. 6

LITERATURĂ

O poveste de vacanță, de pe malul mării

ŞALOM ALEHEM: *AUTODAFE*

În acea vreme - să fie de atunci vreo douăzeci de ani -, aflându-mă sub influența „bunicului", am scris o lungă narațiune cu pretenții de roman, în maniera simbolică - îndrăzneam să cred - a *Gloabei*[1]. Și, deoarece mi s-a năzărit o alegorie, nu am mai avut în vedere viața reală, ci o abstracție goală despre „seminția lui Israel". Altfel spus, am cam luat-o razna. Ca de obicei în asemenea cazuri, eram îndrăgostit de opera mea ca un mire de mireasa lui în ajunul nunții. Credeam că voi da gata întreaga lume. Și tare doream să fac cuiva cunoștință cu draga-mi mireasă, vreau să spun, cu noua mea ispravă literară. Cui să prezint o asemenea bijuterie, dacă nu „bunicului"? Împrejurările îmi erau favorabile: mă aflam în vilegiatură, într-o stațiune la o jumătate de oră de Odesa, orașul unde se stabilise „bunicul" Mendele. Vorba ceea: la o aruncătură de băț. Cu toate astea, mă chinuia o dilemă. Ce fac? Mă car cu romanul până la dânsul? Îi cer „bunicului" să se ostenească până la mine? Ar fi o lipsă de respect din parte-mi. Până la urmă, ce mi-am zis? E vară, caniculă... Îl invit la vila unde-s găzduit, să respire și el puțin aer curat, să facă o baie în mare, să mai schimbăm și noi o vorbă. Ușor de spus... Ca să-l aduc pe „bunic" la mine, trebuia să găsesc un prilej. N-a trecut mult și, cu ajutorul lui Dumnezeu, s-a ivit unul. Iată-l, deci, pe „bunic" la mine, oaspete pe douăzeci și patru de ore.

După mintea mea cea proastă, ospitalitatea la care ne obligă legea noastră este mai mult o destlătare decât o obligație. Dacă mi se îngăduie să vorbesc și mai deschis, aș zice că - deși patriarhul nostru Avraham a excelat în alte domenii decât acela al ospeției - nimic nu poate fi, totuși, mai plăcut decât a primi musafiri.

Dacă ospitalitatea este, așadar, o sursă de bucurii, apoi a-l avea oaspete pe „bunicul" reb Mendele este o mare sărbătoare. În societate, Mendele Moiher-Sforim este la fel de original, de unic în felul său, ca și în literatură. Ba, dacă vreți, el este în viață și mai frapant decât în scrierile sale. Îndeobște, întâlnirile cu alți scriitori sunt dezamăgitoare și regreți că i-ai văzut prea de-aproape. Cu „bunicul" Mendele lucrurile stau exact invers; în contactele personale, el pune în umbră tot ce ți-ai imaginat mai înainte despre dânsul. Firește, nu are nimic care să te înspăimânte, dar te uluiește prin personalitatea lui excepțională. Nu e numai un bărbat plin de înțelepciune, nu e doar un savant în materie de iudaistică - e, totodată, un om plin de viață, de un dinamism care vibrează în toate fibrele ființei sale. Privirea ascuțită a ochilor lui inteligenți, cutele adânci ale frunții înalte, zâmbetul tineresc al buzelor sale subțiri trădează clocotul lui interior. Îți vine să te întrebi: „Ăsta-i Mendele Moiher-Sforim?". O nouă surpriză te așteaptă când pătrunzi și mai mult în intimitatea lui: îți apare atunci ca un personaj copilăros, ca un moșneag pus pe șotii, gata să-ți arate musculatura lui, să pășească drept ca o lumânare, să alerge, să se joace cu copiii. Și iar îți vine să te întrebi: „Ăsta-i autorul evreu care-și sărbătorește cea de-a șaptezeci și cincea aniversare?". În compania unui asemenea om începi să te simți și tu mai tânăr, mai sprinten, mai inspirat. Lângă el nu-ți dai seama cum aleargă timpul, trăiești intens fiecare clipă.

Dar e o zicătoare: „Cântă-i mirelui de jale, el tot pe-a lui și-o știe". Așa și eu. Oricât de fericit m-a făcut apariția scumpului oaspete, gândul la romanul meu nu-mi ieșea deloc din minte. Împins de el, mă tot întrebam cum să ating chestiunea. Să-i spun așa, dintr-o dată: „«Bunicule», vreau să-ți citesc noul meu roman"? Îmi era peste mână. Tot Dumnezeu m-a scos din încurcătură. Seara, după cină, „bunicul" m-a întrebat: „Ce se mai aude? Ce mai scrii?". Inima a pornit să-mi bată cu putere: tic-tic-tac! Da, sosise momentul. M-am agățat cu amândouă mâinile de întrebarea „bunicului" și am scos neprețuita-mi comoară din dulapul unde-o adăpostisem ca pe-o scriere afântă, legată cu un șnur de mătase roșie. Eram gata să și încep a citi - dinspre mine, vreau să spun, nu exista nici o piedică -, dar „bunicul" m-a luat cu delicatețe de mână: „Acum? Nu. La ora asta se cuvine să privim cum iese luna din mare"...

Frumoasă e marea la amiază, când soarele îmbracă în aur nesfârșita împărăție a valurilor! Frumoasă este ea și către seară, când astrul de foc coboară spre orizont și se prăbușește într-un abis invizibil, lăsând în urmă un vast incendiu; atunci, o mantie de purpură îmbracă cerul la apus și pe pământ se lasă, atotstăpânitoare, o liniște răcoroasă. De-o mie de ori este însă marea mai frumoasă noaptea, când pe cer își croiește drum discul alb al lunii, revărsând o vrajă argintie peste valurile cumințite și tăcute, în care se oglindesc miriadele de stele tremurătoare de pe boltă.

Avusese dreptate „bunicul". O asemenea noapte nu putea fi petrecută citind romane. Ar fi fost un mare păcat. Pe malul mării, într-o noapte cu lună, chiar și a merge la culcare e un păcat. Dar gândul la romanul meu alegoric îmi ciocănea întruna tâmplele. Indiferent de subiectele discutate, aduceam mereu vorba despre el. Încercam să-i dezvălui măcar în linii mari conținutul. Dar „bunicul" o ținea pe a lui: „Ce rost ar avea? Romanul mai poate aștepta o noapte. Mâine

Inclusă în volumul al XV-lea al *Operelor complete*, de Şalom Alehem (Editura B. Kleckin, Vilna-Varşovia, 1925), povestirea *Autodafe* a fost scrisă în 1910 şi poartă, imediat sub titlu, următoarea adnotare: „Amintiri în cinstea jubileului literar al «bunicului» Mendele Moiher-Sforim, aşternute pe hârtie de primul său «nepot»". Într-o notă de subsol se precizează că marele prozator Mendele Moiher-Sforim îi datorează lui Şalom Alehem titlul de noblețe de „bunic al literaturii idiş moderne".

dimineață, odihniți, îl vom citi din scoarță în scoarță"... Ce să fi zis? Bine, foarte bine!...

N-am închis un ochi în noaptea aceea. M-am întrebat de nenumărate ori ce va spune „bunicul" după lectura romanului: „Sunt încântat"? „E fascinantă povestea asta"? „Te felicit călduros"?... Nu, nu stă în firea lui să se lanseze în efuziuni, nu-i plac cuvintele muiate în sirop („agurida", spune dânsul). Va fi de-ajuns să-mi

Nici „bunicul" n-a dormit în acea noapte, dar nu din pricina romanului meu. Ce se întâmplase? Încăperea în care îl culcasem era învecinată cu odaia copiilor, iar copilul (copilul acela e acum student) a plâns ore întregi pentru că îi ieșeau dinții de lapte. „Ce-a mai vociferat odrasla voastră! - mi s-a plâns bunicul în dimineața următoare. Tare-aș vrea să știu de unde are un copil mic atâta putere, nu-i fie de deochi!".

Am mai glumit pe tema aceasta și ne-am băut ceaiul. Pe urmă, „bunicul" mi-a făcut cu ochiul:

- Ei?

A fost cel mai plăcut, cel mai dulce „Ei?" pe care l-am auzit vreodată. Un fior paradisiac mi-a trecut prin tot trupul. L-am invitat pe „bunic" în cabinetul meu, am închis ferestrele, am încuiat ușile, am scos din dulap valorosul manuscris legat cu un șnur de mătase roșie și...

- Eu o să mă așez lângă fereastră - spuse „bunicul" -, iar dumneata trageți un scaun la stânga mea, că aud mai bine cu urechea stângă. Dar, mai întâi, vreau să știu cu ce gând te-ai așternut pe scris.

„Cu ce gând?". Spusele „bunicului" au avut asupra mea efectul unui duș rece.

- Înainte de a se apuca să scrie o carte - adăugă „bunicul" -, scriitorul e dator să se întrebe: „Ce am de spus?".

Ei bine, mărturisesc că observația aceasta a fost pentru mine o adevărată descoperire a Americii. Debutasem ca scriitor cu cinci ani în urmă, scrisesem o sumedenie de lucruri și niciodată nu-mi stabilisem un program. Ce urmărește un scriitor? Un scriitor urmărește să scrie. Altfel, n-ar fi scriitor... Am scăpat din cursa bunicului printr-un artificiu: întrucât, i-am spus, ceea ce voi citi este o alegorie, vreau să văd dacă va

■ DE LA STÂNGA LA DREAPTA: Mendele Moiher-Sforim, Shalom Alehem (în picioare), Mordehai Ben-Ammi și Haim-Nahman Bialik (1910)

pună o mână pe umăr și să adauge: „Scrie, scrie multe asemenea opere. Să se bucure «bunicul» de performanțele «nepotului»!".

Sau poate că nu va spune nimic, absolut nimic. Îi vor lipsi cuvintele. Chiar și tăcerea lui va însemna mult pentru mine. Ce să mai spună un „bunic" pe care „nepotul" l-a întrecut? Recunosc că m-am gândit și la asta. Mi s-a strâns atunci inima din compasiune pentru dânsul. Doar nu e un oarecine, e Mendele Moiher-Sforim! Și, uite, se ivește un june, unul Șalom Alehem, și scrie o carte care-l face praf pe uriașul acesta! Bietul de el!...

descoperi singur tâlcul ei ascuns, încă înainte de a termina lectura. I-am dat deci drumul, dar, ciudat, în timp ce citeam aveam mereu impresia că nu eu citesc, ci altcineva. Nu-mi recunoșteam vocea - și asta mă tulbura, mă irita. Colac peste pupăză, tocmai când am ajuns la pasajele cele mai fierbinți, a început să urle moștenitorul meu. Îmi venea să-i fac nu știu ce ca să tacă. Mai-mai să sar de la locul meu și să mă reped la dânsul, să-i astup gura cu vată. Să mă țină minte toată viața! Dar „bunicul" nu m-a lăsat să mă mișc din loc. M-a prins de o mână și, cu ochii închiși (semn că mă asculta cu maximă concentrare), mi-a cerut să citesc mai departe fără să-mi pese de strigătele băiatului.

I-am făcut pe plac și am citit, am tot citit... Cât timp? Nu știu, nu m-am uitat la ceas. Priveam doar din când în când spre „bunic", să văd cât de înlănțuit e de povestea mea. Dar fața lui rămânea inexpresivă. Cum să deslușești gândurile cuiva când își ține ochii închiși? Dar toate au un sfârșit. La un moment dat, „bunicul" a deschis ochii și, privindu-mă zâmbitor, peste ochelari, m-a luat cu o mână de braț, iar cu cealaltă mi-a făcut semn să mă opresc din citit:

- Iartă-mă că te întrerup - îmi zise. Ce crezi, în bucătărie se pregătește masa?

- Masa? Desigur. Veți fi fiind flămând. Le spun imediat să vă aducă o gustare.

- Ferească Sfântul! Nu-s flămând. Vreau numai să știu dacă arde focul în vatră.

- Bineînțeles că arde.

- Dacă arde, atunci fii bun și pune pe foc tot caietul ăsta, să ardă până s-o face scrum. Nu-i genul dumitale. Este... este... o aiureală!!!

. . . . . .

De atunci m-am întâlnit deseori cu „bunicul" și am discutat, nu o dată, despre literatură, despre ceea ce este „genul" meu și ceea ce nu este „genul" meu, dar despre acea „aiureală" și despre autodafeul pe care mi l-a recomandat nu a venit vorba niciodată, nu s-a strecurat nici cea mai mică aluzie. De aceea nu am avut, până în ziua de azi, ocazia să-i spun „bunicului" - fie-i hărăzită o viață îndelungată! - cât îi sunt de recunoscător. O, deseori ar trebui aprins focul în vatră atunci când încheiem o carte pe care o socotim mai izbutită decât tot ce s-a scris vreodată!...

Traducere din idiș de
ANTON CELARU

[1] *Gloaba* (în idiș: **Di kliatșe**) - roman satiric, de Mendele Moiher-Sforim. „Gloaba" reprezintă, metaforic, însăși „seminția lui Israel", colectivitatea evreiască dominată, adesea arbitrar și abuziv, de înșiși conducătorii ei.

REALITATEA EVREIASCĂ
Serie nouă a
REVISTEI
CULTULUI MOZAIC
Fondată în 1956 de
Şef-Rabin dr. Moses Rosen
●
APARE BILUNAR
●
Redactor şef:
HAIM RIEMER
Secretar general de redacție:
FLORIN DUMITRACHE
Redactori:
IULIA DELEANU,
EVELIN FONEA
Secretariat:
IOSEFINA SARA
Corectură:
TEODOR GHEORGHIU
Tehnoredactare computerizată:
ANCA MEŞINĂ,
MIRCEA RĂŞCHITOR
Administrator:
HERMAN NAIMAN
●
REDACȚIA: București,
str. Popa Rusu, nr. 24
Telefon: 211 80 80
ADMINISTRAȚIA:
Str. Sf. Vineri, nr. 9
Telefon: 614 96 90
●
ABONAMENTE: la toate oficiile poştale din Bucureşti şi din țară (catalog RODIPET poziția 3030) şi la sediul F.C.E.R. din Bucureşti, str. Sf. Vineri, nr. 9 sau la sediile comunităților evreieşti din țară
●
Tiparul: ROMCART
●
I.S.S.N. 1223 - 7736

BORIS MARIAN MEHR

BUCOVINA

O încordare permanentă,
fulgerată de jerbele memoriei,
o sete de liniște și armonie,
profesorul și-amintea de orășelul
bunicii sale, cu vechi lăcașuri
de rugăciune,
spitalul, livada cu meri,
parcul vânătorilor,
petunii și rumene fete
cu viață și frică în ele,
mărfare mânate de-un duh
nevăzut,
feroviari picotind cu țigara în
gură,
bunica, sfeșnice veșnic
plângând
cu brațe 'nălțate, mereu
le visa profesorul, mereu.

Arnold Rosé s-a născut la Iaşi

Bucureştiul, Clujul, Braşovul, Timişoara, Craiova, au înscris pagini hotărâtoare în istoria muzicii naţionale. Iaşii cunosc încă de pe vremea lui Varlaam şi Dosoftei, o mişcare muzicală plină de originalitate şi forţă. Iaşul muzical înseamnă Dimitrie Cantemir, uriaşul specialist în muzica otomană. Iaşul muzical înseamnă Gh. Asachi, cel care a pus în scenă „Norma", la scurt timp după premiera din Peninsulă. Iaşul are primul Conservator din Principate. Iaşul a dăruit ţării nume de prim ordin ale artei româneşti de la Eduard Caudella la Alexandru Zirra, de la Achim Stoia la V. Spătărelu, de la Antonin Ciolan la Ion Baciu, de la Constanţa Erbiceanu şi Florica Musicescu la Viorica Cortez.

Iaşul a fost oraşul în care Caudella a descoperit geniul lui Enescu. Iaşul s-a aflat, ani în şir, sub obladuirea celui mai mare muzician român, ctitor, la poalele Copoului, în anii primului război mondial, a unei orchestre de rang european.

Timp de două veacuri, Iaşul s-a bucurat de modestia, hărnicia şi talentul unor muzicieni evrei şi poate că, odată, unul din istoricii locului va reuşi să pună în lumină contribuţia unor mari artişti - de la Goldfaden, cel care a pus, la grădina „Pomul verde", bazele teatrului idiş, până la compozitori de o uriaşă putere creatoare, ca Anatol Vieru, la istoria muzicală a cetăţii. Letopiseţele timpurilor relevă, din acest punct de vedere, multe nume şi specialişti le-au cuprins în studii, lexicoane, dicţionare.

Un nume este uitat şi cred eu, neştiut - **Arnold Rosé**.

Strălucitul violonist a murit, în plină glorie europeană, la Londra, la 24 octombrie 1946. O jumătate de veac (între 1881 şi 1938), a fost prim violonist la Opera şi Filarmonica din Viena. A colaborat, la Viena, mulţi ani (între 1887 - 1907), cu Gustav Mahler, care a condus marile instituţii muzicale din oraşul de pe Dunăre. Arnold Rosé s-a căsătorit, de altfel, cu Justine, sora marelui compozitor. În 1882, Rosé punea bazele celebrului Cvartet ce-i va purta numele (la violoncel se afla Eduard, fratele primului violonist, muzician de talent, cel care va avea trista soartă a atâtor instrumentişti vienezi care au murit în lagărele de concentrare naziste). Ansamblul va fi socotit multă vreme, de către criticii europeni, una din cele mai remarcabile formaţii de acest gen ale lumii. Cvartetul Rosé a dobândit notorietate internaţională interpretând nu numai lucrări fundamentale ale clasicilor vienezi, ci şi prime audiţii ale unor opusuri de Brahms, Schönberg şi alţi compozitori din anii de la încrucişarea ultimelor două veacuri. Profesioniştii l-au admirat, în mod special, pe Arnold Rosé pentru siguranţa tehnicii mâinii stângi, pentru extraordinara puritate a intonaţiilor.

Anschluss-ul a pus capăt strălucitei sale cariere vieneze. Arnold Rosé a trebuit să fugă din oraşul dunărean. Londra - cu puternica falangă de muzicieni, ocrotită de o seculară legislaţie şi impusă prin valori de o ireproşabilă ţinută profesională şi morală, a fost mândră că a putut primi un artist de o asemenea strălucire. Arnold Rosé a continuat să cânte până în anul 1945. Nu cunosc multe biografii cu asemenea repere. Avem, tocmai de aceea, dreptul şi datoria de a ne aminti că Arnold Rosé s-a născut la Iaşi, la 24 octombrie 1863.

IOSIF SAVA

Recitalul unui tânăr violonist evreu

Duminică, 16 iulie 1995, a avut loc, la sala Dalles, recitalul instrumental al violonistului Dan-Alexandru Schor. Student în anul III al Academiei de Muzică din Bucureşti, în clasa prof. Corina Bololoi şi bucurându-se de îndrumarea experimentatului muzician Radu Zvorişteanu, tânărul muzician a abordat un program de mare frumuseţe muzicală.

Sonata în Si bemol major, nr. 10 KV 378, de W. A. Mozart, a apărut, în 1781, la Editura Artaria din Viena, ca „o sonată pentru pian cu acompaniamentul unei viori". Mozart a scris-o pentru academiile sale muzicale (concertele) de la Viena şi le-a editat apoi prin subscripţie. În această serie de compoziţii, nemuritorul compozitor a pus baza pentru tratarea tot mai înfrumuseţată a pianului, precum şi baza pentru perfecţionarea mecanică a instrumentului. Căci pianul era considerat instrumentul principal al compoziţiei. Dan Schor s-a încadrat perfect în stilul rococo al lui Mozart, ca sunet, curăţenie a interpretării, perfecţiune tehnică.

MUZICĂ

Sonata nr. 5 în Fa major, op. 24 (a Primăverii), de Ludvig van Beethoven, este o rază de soare primăvăratec. A fost publicată la sfârşitul anului 1801. Aici arcuşul cântă liber, ca în cele două romanţe pentru vioară şi orchestră pe care Beethoven le va scrie mai târziu, când va presimţi în vioară instrumentul muzical de preferinţă. Probabil că este numită „sonata primăverii" din cauza prospeţimii şi a caracterului ei vesel şi, poate din cauza tonalităţii, „pastorale". Şi aici Dan Schor s-a înscris în toate aceste sugestii şi a redat toate nuanţele citate. A dat tinereţe acestei splendide compoziţii, impregnându-se de tinereţea conţinută din abundenţă în sonată.

Concertul în Mi minor, op. 64, pentru vioară şi orchestră, de Felix Mendelssohn Bartholdy, a cunoscut o elaborare îndelungată. Primele schiţe datează din 1836, partitura a fost încheiată la 16 septembrie 1844, iar la 13 martie 1845, Ferdinand David l-a prezentat, în primă audiţie, la Gewandhaus, la Leipzig. Lucrarea este structurată clasic în trei părţi. Este, în primul rând, un concert pentru solist, o operă eminamente melodică, în care temele se nasc fără încetare şi renasc cu o facilitate genială. Vioara joacă rolul principal şi orchestra sprijină frazele solistului sau le răspunde. Dar, bine tratată, orchestra îşi impune importanţa ei. Am regăsit în interpretarea lui Dan Schor toate aceste indicaţii privind arhitectura concertului nr. 2 al lui Felix Mendelssohn Bartholdy.

Se poate spune că tânărul Dan-Alexandru Schor s-a prezentat într-o evidentă creştere a nivelului interpretării. A crescut înţelegerea bucăţilor interpretate, învăţând acea pătrundere a conţinutului compoziţiilor.

Doamna prof. Ghizela Fulvan s-a prezentat ca o excelentă pianistă. Înţelegerea cu violonistul solist Dan-Alexandru Schor a fost perfectă. Am asistat la un recital de excelentă ţinută artistică.

Dan-Alexandru Schor are o bogată activitate artistică în cadrul comunităţii, atât în ansamblul coral, cât şi ca solist.

ALFRED SPIEGLER

Sarah Bernhardt
„regina teatrului"

Spre sfârşitul anului trecut, s-au împlinit, la 22 octombrie 1994, 150 de ani de când a văzut lumina zilei aceea care va deveni, peste câtva timp, marea Sarah Bernhardt.

Dovedind încă din fragedă copilărie o puternică înclinaţie pentru teatru, ea se înscrie, imediat după terminarea liceului, la Conservator. La absolvire, este angajată la Comedia Franceză, unde ar fi rămas o mică pensionară necunoscută dacă n-ar fi izbucnit un incident între ea şi doamna Nathalie, o trufaşă societară, al cărei talent publicul îl uitase demult. Trecând la „Odéon", Sarah obţinu pe scena acestui teatru un mare succes în piesa „Trecătorul", de François Coppée, succes care o determină să rămână acolo până la moarte. Din acel an, 1869, îşi compune personajul, acel personaj fantast, ciudat, pasionat, căruia îi place să deruteze, să scandalizeze, să se învăluie de mister. Orgoliul era conştiinţa geniului ei, vor spune admiratorii artistei. Sarah Bernhardt devine unul dintre acei monştri sacri, un adevărat fenomen, provocând zâmbete uneori, din cauza excentricităţilor ei, dar rămânând, totuşi, o fiinţă din carne şi sânge, o fiinţă strălucitoare şi atrăgătoare. La ieşirea artiştilor de la „Odéon" sau de la ea de acasă, „fanii" ei - cum am spune azi - o aşteaptă s-o vadă, curierul ei aduce un maldăr de scrisori trimise de admiratori, iar simpla ei apariţie pe scenă stârneşte aplauze de bucurie.

Şi-a câştigat succesul la public mai ales prin maniera ei muzicală de a rosti versurile, modalitate care, azi, ni s-ar părea, cu siguranţă, desuetă, dar care îi încânta atunci pe spectatori. „Ea declamă" - spunea poetul Théodore Banville - „aşa cum privighetoarea cântă, aşa cum murmură vântul, cum susură apa".

Timp de o jumătate de secol, Sarah Bernhardt a fost admirată, fiind considerată perfecţiunea însăşi.

TEATRU

În casa ei se perindau oameni de toate categoriile, ea devenind atracţia numărul unu a capitalei şi rămâne aşa timp de patruzeci de ani.

Întreprinde un turneu la Londra, unde devine, curând, celebritatea zilei. A urmat un mare şi triumfal succes în S.U.A. şi, apoi, în America de Sud, de pe urma căruia ea şi-a putut cumpăra faimosul palat de pe bulevardul Périer. Aici, era o îngrămădeală de obiecte de o sută de ori mai extravagante decât fuseseră în strada Roma, în care, pe lângă nenumăratele mobile, blănuri şi obiecte de artă, se aflau amintiri din călătoriile întreprinse, pe uşa de la intrare fiind gravate iniţialele sale, *S. B.*, de care era mândră ca de un blazon.

Apoteoza tragedianei a fost ziua de 9 decembrie 1896, când s-a organizat Ziua Sarah Bernhardt, la care au participat, pe lângă reprezentanţii guvernului, cele mai mari somităţi ale vieţii culturale franceze.

A devenit personajul oficial al vieţii pariziene, deţinând nu doar primul loc, ci un loc aparte. Capitala Franţei îşi pierduse pur şi simplu capul pentru ea, care devenise o glorie naţională. Toată lumea alerga s-o vadă interpretând moartea Adriennei Lecouvreur, şi toată lumea plângea. Se dăruia atât de mult acestui rol, încât, după căderea cortinei, cu mâinile reci şi cu ochii închişi, trebuia să fie transportată în cabina ei.

Maniera ei de joc ar fi insuportabilă azi.

Simplitatea jocului pe care o întâlnim în filme şi la televiziune a creat o altă optică şi, dacă asculţi una dintre înregistrările ei existente încă, eşti mirat de admiraţia ce o stârnise în acea vreme. Totuşi, a fost şi a rămas marea actriţă a epocii sale.

Dar Sarah Bernhardt nu ne surprinde pe noi, cei de azi, numai prin jocul ei, ci şi prin rezistenţa ei fizică. În 1898, fiind nevoită să suporte o operaţie chirurgicală, toţi prietenii ei credeau că după aceea se va odihni. Dar însemna să n-o cunoşti! „Pe când celelalte femei se mai aflau în patul lor - va povesti Octave Mirbeau - ea merge, coboară, primeşte, lucrează. E la ea acasă, la teatrul ei - «Teatrul Naţiunilor», pe care-l achiziţionase de curând şi care a căpătat apoi numele, păstrat şi azi, de «Teatrul Sarah Bernhardt». Repetă ziua, repetă noaptea, dirijează totul, supraveghează totul, decorurile, costumele, cele mai mici detalii ale punerii în scenă; reglează gesturile, intonaţiile, expresiile, joacă toate rolurile unul după altul, tot timpul creând ceva nou, inventând ceva frumos".

Ceea ce trebuie mai mult admirat la Sarah Bernhardt e dragostea ei pentru teatru şi fidelitatea faţă de deviza ei: *„Quand meme!"*. Amputându-i-se un picior, la 71 de ani, ea nu abandonează deloc teatrul, ci continuă să joace, stând pe un scaun sau întinsă pe o sofa, special construite pentru ea. „Am văzut geniul Sarei - povesteşte Béatrix Dusanne, care a însoţit-o în turneul ei eroic -, am văzut curajul ei de infirmă, pe care numai datorită voinţei îl păstra în fiecare zi, ca şi puterea ei extraordinară de muncă pe care nu cred să o poţi întâlni la altcineva".

În ziua de 23 martie 1923, s-a simţit rău. Ştirea s-a răspândit în Paris şi ziarele se grăbeau să pregătească necrologul. Asaltată de ziarişti, cu umorul care n-a părăsit-o niciodată, Sarah spune Béatrixei: „Ziariştii m-au importunat toată viaţa; acum o să-i tachinez şi eu puţin, făcându-i să mai aştepte moartea mea". Dar, în cele din urmă, în dimineaţa zilei de 26 martie, ea îşi pierde cunoştinţa şi apoi moare. La ora 8 seara, doctorul Marot apare la fereastra casei ei şi, cu un glas stins, se adresează mulţimii masate de trei zile în faţa locuinţei ei: „Domnilor, doamna Sarah Bernhardt a murit". Pe mormântul ei de la Pere-Lachaise a fost gravat doar un singur nume: Bernhardt (neglijenţă? ideea că era mult prea bine cunoscută spre a nu mai fi nevoie de prenume? greu de ştiut!), dar, după trecerea atâtor şi atâtor ani, încă şi azi, admiratorii din toată lumea vin să-i viziteze mormântul, deşi n-au văzut-o niciodată jucând, ci au ştiut de Sarah Bernhardt doar din cărţile ce s-au scris despre ea sau chiar numai din auzite.

Acum câţiva ani, vizitând, eu şi soţia mea, Pere-Lachaise - spun „vizitând", deoarece vegetaţia bogată a cimitirului, monumentele oamenilor celebri întâlnite la fiecare pas dau mai curând aspectul unui loc de pelerinaj istoric decât impresia funebră a unui cimitir - ne întrebam, nedumeriţi, cum putem ajunge la monumentul funerar al Sarei Bernhardt. O doamnă de lângă noi, care îngrijea mormântul fiicei sale, s-a întors spre noi şi ne-a spus: „Mormântul Sarei Bernhardt şi acela al Edithei Piaf sunt cele mai acoperite cu flori, căci, în ciuda trecerii anilor, ele au fost şi rămân două mari glorii ale Franţei". Şi apoi ne-a îndrumat cum să ajungem acolo...

PAUL B. MARIAN

ÎNTÂLNIREA DELEGAȚIEI „BNEI BRITH" CU CONDUCEREA F.C.E.R.

Miercuri, 26 iulie 1995, Federația Comunităților Evreiești a primit vizita unei delegații a Organizației Mondiale BNEI BRITH, compusă din domnii Tommy P. Bayer, președinte internațional al Organizației și George L. Spectre, director asociat.

Au participat, din partea conducerii F.C.E.R., acad. Nicolae Cajal, președinte; ing. Theodor Blumenfeld, secretar general; av. Iulian Sorin, secretar general adjunct; ing. Osy Lazăr, vicepreședinte al C.E.B.; prof. Haim Riemer, redactorul revistei „Realitatea evreiască"; arhitect dr. Benedek Tiberiu; dr. Ch. Crupariu, directorul Căminului „Martin Bâluș"; dr. Alex. Elias, directorul Policlinicii Federației.

Cu acest prilej, a avut loc o întâlnire a conducerii F.C.E.R. cu membrii delegației. S-au purtat discuții despre obiectivele organizației „Bnei Brith", privind drepturile omului, în general, și situația populației evreiești din lume, în special. Domnul președinte Nicolae Cajal a făcut o expunere asupra problemelor actuale ale populației evreiești, mult diminuată.

La discuții au participat membrii conducerii F.C.E.R. Delegația „Bnei Brith" a promis sprijinul necesar comunității noastre. Convorbirile s-au desfășurat într-o atmosferă prietenească.

DE LA UN NUMĂR LA ALTUL

■ PROFESORUL ISRAELIAN SHLOMO AVINERI, DOCTOR HONORIS CAUSA

În perioada 6-9 iulie 1995, Universitatea „BABEȘ - BOLYAI", din Cluj-Napoca, l-a avut ca oaspete pe filozoful și analistul politic bine cunoscut în lumea științifică, SHLOMO AVINERI, profesor la Universitatea Ebraică din Ierusalim.

La sala Casei Universitarilor din localitate, oaspetele a susținut conferința „Orientul Mijlociu după încheierea războiului rece".

În ziua următoare, a avut loc festivitatea prilejuită de acordarea titlului de Doctor Honoris Causa al Universității clujene, fiind primul cetățean israelian căruia i se acordă această mare distincție, deși, în cadrul existenței sale de peste trei sferturi de veac, „Alma Mater Napocensis" a onorat cu acest titlu mai mulți oameni de știință evrei, cetățeni ai altor țări.

Seara, la restaurantul Casei Universitarilor rectorul clujean, prof. univ. Andrei Marga, a dat o recepție în onoarea noului Doctor Honoris Causa, iar sâmbătă, 8 iulie (Șabat, 10 Tamuz), Comunitatea Evreilor din Cluj-Napoca a oferit o masă festivă în cinstea distinsului oaspete, a soției sale și a domnului ambasador, Avshalom Meggidon.

Coresp. **Emanoil DULGHERU**

■ EVOCAREA UNEI PERSONALITĂȚI

Pe data de 17 iulie 1995, la sediul Partidului Social Democrat Român, a avut loc comemorarea avocatului Marco I. Barasch, la 40 de ani de la trecerea sa în neființă.

Doctor al Facultății de Drept din Paris și diplomat al școlii de înalte studii politice de la Paris, Marco I. Barasch a fost cunoscut, în lumea juridică internațională, prin lucrările sale în domeniul legislației muncii și dreptului muncitoresc comparat, a reprezentat România la toate congresele internaționale de politică socială de la Paris, între cele două războaie mondiale. Ostatic în perioada ocupării țării de către germani, membru în comisia de armistițiu, în 1945, din care și-a dat demisia câteva luni mai târziu, nefind de acord cu condițiile impuse, suferind, ulterior, persecuția regimului comunist, a încetat din viață în 1955, la vârsta de 58 de ani, într-o grea restrişte.

Prin ținuta sa morală și profesională, a fost un exemplu de civism și a manifestat o mare prietenie pentru Franța.

Profesionalitatea sa a fost evocată de senatorul Alexandru Paleologu și de către deputatul Sergiu Cunescu, de domnii acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici și Constantin Avramescu. S-a remarcat, în asistență, prezența domnului acad. Nicolae Cajal, președintele Federației Comunităților Evreiești din România.

■ ARHIVA B. MARIAN LA MUZEUL DE ISTORIE

De câtva timp, Muzeul de Istorie al Comunității Evreiești din România s-a îmbogățit cu un vast material documentar, privind viața și activitatea gazetărească și scriitoricească a lui B. Marian.

Din păcate, din lipsă de spațiu, din noianul de materiale depuse de familia lui B. Marian, cuprinzând articole despre împlinirea celor 25 de ani de activitate în presă (1922), pentru care guvernul din acea vreme l-a decorat cu „Bene Merenti", cl. I, iar Societatea de Astronomie din Franța i-a acordat diploma de onoare pentru meritele sale în popularizarea astronomiei; menționăm doar articolele elogioase privind Dicționarul de citate și locuțiuni străine și Dicționarul de citate și locuțiuni românești, lucrări, pe atunci, unice în filologia noastră, cu o prefață de N. Iorga; un articol privind bogata sa activitate de traducător, care a îmbogățit cultura română cu peste 150 de lucrări din literatura universală; scrisori de la Max Nordau, Camille Flammarion, Fr. Nansen, Victor Ion Popa, G. Topârceanu, Ludovic Dau, ultimii trei pe atunci directori ai Teatrelor Naționale din Cernăuți și Chișinău și multe altele. Urcând la etajul I, unde se află vitrina dedicată lui B. Marian, vizitatorul își poate face o idee destul de justă despre viața acestui neobosit truditor în câmpul gazetăriei și al literaturii române.

P. B. M.

■ S-AU CUNOSCUT LA TALMUD TORA

Povestea de dragoste, cu happy end, a tinerilor Dani Klein, recent absolvent al Facultății de Stomatologie, și Claudia Puiu, originară din Piatra-Neamț, absolventă a Facultății de Științe Economice - Secția Management a Universității clujene, a început la cursurile de Talmud Tora ale Comunității Evreilor din Cluj-Napoca. Căsătoria religioasă a avut loc la Timișoara, unde domnul Prim-Rabin Dr. Ernest Neumann a oficiat ritualul de HUPIN-KIDUȘIN.

■ Fericiții tineri la ieșirea din împunătoarea Sinagogă din Timișoara, unde li s-a celebrat căsătoria.

Nu numai conștiința identității lor iudaice, afirmată prin interesul pentru studiul ivritului și al istoriei poporului evreu, i-a apropiat pe cei doi tineri, dar este demn de remarcat și faptul că mireasa a lucrat în cadrul colectivului Restaurantului nostru ritual, dovedind respect și dragoste față de muncă, în bună tradiție iudaică. Colectivul își amintește cu drag și admirație de fosta „colegă".

Conducerea Comunității Evreilor din Cluj-Napoca transmite, și pe această cale, un sincer MAZEL-TOV tinerilor căsătoriți.

Corespondent **EMANOIL DULGHERU**

■ MEMORIAL TRISTAN TZARA

Asociația „Prietenii lui Tristan Tzara", din Moinești, a luat o frumoasă inițiativă de a eterniza memoria vrednicului fiu al Moineștilor, al cărui nume îl poartă Asociația. Se intenționează ridicarea unui memorial în onoarea sa, în orașul care i-a legănat copilăria.

Cum obștea evreiască nu uită că acet vlăstar al ei, Samuel Rosenstock - cu pseudonimul literar Tristan Tzara - a făcut cinste și obștii sale, și României, recomandăm cu plăcere cititorilor noștri din țară și din străinătate, care au cunoscut și au apreciat opera acestui creator de școală, să sprijine, după puteri, realizarea inițiativei.

Colțul asistatului

Punți de suflet, la Ploiești

Numărată, obștea evreiască din județul Prahova este constituită în prezent din 105 familii, dintre care 100 în municipiul Ploiești. În urmă cu 40 de ani, trăiau pe aceste locuri circa 4 200 de suflete. Cei rămași sunt persoane care, într-o mare proporție, depășesc vârsta de 60 de ani.

Comitetul de Conducere al Comunității Evreilor din Ploiești, împreună cu un colectiv de colaboratori care s-au oferit voluntar, se ocupă de asistați și urmăresc satisfacerea cerințelor de zi cu zi ale acestora. De altfel, programul de asistență a Comunității Evreilor din Ploiești este elaborat periodic, cu multă atenție și minuțozitate.

Deoarece în Ploiești nu funcționează o cantină care să prepare zilnic hrană, prin grija Organizației „Joint" și a Secției de Asistență a F.C.E.R., se oferă lunar pachete cu alimente strict necesare.

Pentru asistații nedeplasabili, unii dintre ei singuri, este organizat un sistem zilnic de ajutor gospodăresc la domiciliu. Sunt angajate femei de serviciu, care merg în casele asistaților, asigurând curățenia, întreținerea, pregătirea hranei. Prin intermediul acestor „asistenți la domiciliu", conducerea comunității poate cunoaște zilnic starea sănătății asistaților. La nevoie, este solicitat medicul de circumscripție sau se iau chiar măsuri pentru internarea în spital. De altfel, medicul trimis de Secția de Asistență a F.C.E.R. face lunar o vizită acasă la asistați. Fiecare dintre aceștia are o fișă personală, în care medicul înregistrează evoluția anumitor maladii. În cursul celor două zile de consultații la domiciliu și la cabinetul medical al comunității, este verificată cu atenție starea sănătății fiecărui asistat, căruia i se asigură medicația necesară.

În timp, s-a produs și o legătură sufletească între asistați și medicul curant dr. Dinu Andriano, foarte inimos și un foarte bun sfetnic. La câteva zile după plecarea medicului, sosesc medicamentele oferite gratuit fiecărui asistat. În felul acesta se acoperă nevoile de ajutor în medicamente pentru o perioadă de trei-patru săptămâni.

Tot în sprijinul asistaților, colaboratori ai comunității, cum sunt doamnele Ivette Alșek, Ernestina Aronovici, Sonia Paraschivescu, domnii Lazăr Aron, Isac Herșcovici, Gilu Iuftaru și, nu în ultimul rând, președintele comunității, fac vizite la domiciliul acestora, stând cu ei de vorbă și aducându-le un sfat și o vorbă bună în casă.

Asistații mai primesc anual câte un ajutor de iarnă și de Pesah, precum și obiecte vestimentare utile vârstei lor.

Asistații care se pot deplasa vin la Sinagogă, la conferințele ce se țin la comunitate, iar femeile cu îndemânare la lucru manual realizează anumite obiecte pentru asistați, scutindu-ne de a face apel la unități specializate.

Împreună cu ceilalți membri ai comunității noastre, asistații iau parte la sărbătorirea, în cadrul obștii, a zilelor de Purim, Hanuca, Simhat Tora, la Sederurile de Pesah ș.a., care se organizează, de regulă, la sediul comunității.

Cu explicabilă mulțumire, beneficiarii tuturor acestor acțiuni și mijloace oferite în interesul lor ne roagă, nu o dată, să transmitem, în numele lor, F.C.E.R., Secției de Asistență și, în mod deosebit, „Joint"-ului admirația și recunoștința lor față de aceste organisme, prin a căror grijă toate ajutoarele pătrund în casele celor bătrâni, singuri, bolnavi și cu resurse materiale modeste și ajung să fie folosite de aceștia.

Reprezentanții „Joint"-ului care ne-au vizitat, împreună cu conducerea F.C.E.R., au constatat cu satisfacție cele ce am încercat noi să prezentăm în rândurile de mai sus.

Nilu ARONOVICI

DIN ACTIVITATEA CONSILIULUI PENTRU MINORITĂȚILE NAȚIONALE

Am primit, de la Comisia pentru restituirea bunurilor organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale, următoarele:

În ziua de 18 iulie 1995, ora 10, a avut loc Ședința Comisiei pentru restituiri.

Au fost discutate probleme organizatorice legate de întocmirea inventarelor cu bunurile imobiliare ce pot face obiectul restituirii, probleme de conținut vizând principiile activității Comisiei și jaloane ale unui proiect de act normativ destinat a reglementa restituirea de bunuri imobiliare comunitare.

S-au adoptat următoarele hotărâri:

1. În rândul bunurilor imobiliare, ce fac obiectul restituirilor, să nu se includă lăcașurile de cult (biserici, sinagogi, moschei, case de rugăciuni etc.) care ar presupune și implicarea cultelor, nu numai a organizațiilor aparținând minorităților naționale, complicând și prelungind procedura.

2. Domnul vicepreședinte al Comisiei, av. Chiriac Manușaride, să elaboreze un proiect de „Ordin al Ministrului", pe care să-l semneze miniștrii de Justiție, de Interne, de Finanțe și al Departamentului Administrației Publice Locale, în vederea facilitării accesului delegaților organizațiilor minorităților naționale la fondul de documente prin care se poate atesta dreptul de proprietate asupra bunurilor imobiliare ce pot fi revendicate de aceste organizații.

3. S-a fixat data de 2 august 1995, ora 10, pentru o nouă ședință a Comisiei în care se vor discuta formularele tipizate pentru înregistrarea bunurilor imobiliare comunitare ce pot fi revendicate spre a fi restituite.

La această ședință, se va examina și proiectul „Ordinului Ministrului", pentru accesul la documentele ce atestă dreptul de proprietate asupra bunurilor comunitare.

4. Se va multiplica și difuza proiectul „Legii restituirilor bunurilor imobiliare religioase", inițiat de o comisie parlamentară, spre a fi folosit ca material documentar.

Reamintim că a fost ales biroul Comisiei în următoarea componență: Iulian Sorin - președinte, Chiriac Manușaride și Sebastian Telbis - vicepreședinți, Czedly Iosif și Herbert Hoffman - secretari.

DECESE

Albrecht Baruh - fiu, împreună cu soția, Bernard și Irvin - nepoți și Davidovici Penina - fiică, împreună cu soțul, reamintesc, cu aceeași nemărginită durere, împlinirea, la 19 Tamuz 5755 (17 iulie 1995), a nouă ani de când i-a părăsit pentru totdeauna, ALBRECHT IDAS, Botoșani-Iași.

Familia, cu aceeași mare durere, comemorează 20 de ani de la pierderea iubiților părinți și bunici, profesor universitar doctor docent inginer ISAC BLUM și ETTY BLUM.

Un destin nemilos l-a răpit din mijlocul celor dragi, la numai 46 de ani, pe FILIP (FROIM) LEIBOVICI, expert-contabil - Iași, dispărut în „trenurile morții", din iunie 1941.

Dacă ar fi trăit, la 27 iulie 1995 și-ar fi sărbătorit centenarul. A fost un om înțelept, generos, înzestrat cu remarcabile calități morale și umane.

Miriam și Pincu Kaiserman - fiică și ginere, Alfred și Daniela - nepoți, împreună cu Ronen și Astrid - strănepoți (Israel; Germania). Fie-i amintirea binecuvântată!

Îndurerați, Edith, Zigmund și Liana anunță că draga lor, ROZA (Rozica) GRÜNFELD, a încetat din viață.

Frida - soție, Claudia - fiică, Coby - ginere, și nepoții, anunță, cu profundă durere, stingerea din viață, la 23 iulie 1995, a mult iubitului lor soț, tată, socru și bunic, MARCU PINCU, ziarist - București. Odihnească-se în pace!

Acum cinci ani, după o cumplită suferință, mult iubita mea soție, NAIMAN MALVINA-COCA, m-a lăsat într-o cumplită singurătate. Un pios omagiu și regrete, pe întreaga mea viață, pentru cel mai minunat om din lume. Soțul - H. Naiman.

Edith - soție, Ingrid - fiică, Siegfrid - frate, și nepoții, reamintesc împlinirea unui an de la dispariția celui care ne lipsește atât de mult și ne-a lăsat un gol atât de mare în suflete, dr. MAXIMILIAN KÖNIGSBERG, din Târgoviște.

Solo - soț, Hary Sternbaum - frate (New York), anunță, cu durere, că s-au împlinit 12 ani de la încetarea din viață a dr. PEPI HORENSTEIN, care a avut un caracter bun și deosebit de frumos. Să-i fie somnul lin și să se odihnească în pace.

IN MEMORIAM SERGIU STANCIU

Vineri, 28 iulie a.c., a încetat din viață, după o grea suferință, îndurată cu demnitatea ce i-a caracterizat întreaga viață, cel care a fost secretar științific al Centrului de Istorie al F.C.E.R., competentul Sergiu Stanciu.

Luptător neînfricat împotriva fascismului, din anii tineri până în ultima clipă a vieții, Sergiu Stanciu, zihrono livraha, și-a împlinit datoria de om și de evreu, aducând la lumină, cu obiectivitatea omului de știință, documente și mărturii din perioada legislației antievreiești din România, din anii teribili ai Holocaustului, așa cum au fost ei resimțiți de evreii din țara noastră. Munca sa plină de dăruire în slujba obștii lui rămâne o pildă demnă de urmat.

La înmormântarea care a avut loc duminică, 30 iulie a.c., la Cimitirul Evreiesc din Șos. Giurgiului, au venit să-l conducă pe ultimul drum, în semn de adâncă prețuire pentru personalitatea și activitatea celui dispărut, domnul acad. Nicolae Cajal, președintele F.C.E.R., domnul ing. Theodor Blumenfeld, secretar general, domnul av. Iulian Sorin, secretar general adjunct, domnul Alexandru Sivan, director general al aceleiași instituții, domnul ing. Osy Lazăr, vicepreședinte al C.E.B., domnul dr. Alexandru Elias, director al Policlinicii F.C.E.R., domnul prof. Haim Riemer, redactor șef al revistei „Realitatea evreiască" și domnul prof. dr. arh. Tiberiu Benedek.

A participat, de asemenea, domnul Gabriel Strempel, membru corespondent al Academiei Române, director general al Bibliotecii Academiei Române.

Au luat parte la ceremonia funerară, aducându-și prinosul de recunoștință, stimă, dragoste pentru cel care a fost, ani de-a rândul, colegul, îndrumătorul, prietenul lor, colaboratori ai Centrului de Istorie a obștii evreilor din România, hahamul Eliezer Glantz, rude și prieteni, împărtășind durerea familiei.

Luând cuvântul în fața întristatei adunări, domnul Ion Șerbănescu, cercetător la Centrul de Istorie, și domnul av. Iulian Sorin, secretar general adjunct al F.C.E.R., au evocat, în impresionante alocuțiuni aspecte din viața, crezul și munca celui plecat dintre noi. (Publicăm alăturat fragmente din cuvântările rostite cu acest prilej).

Serviciul divin a fost oficiat de Prim-Cantorul Willy Harnik.

Din cuvântul domnului ION ŞERBĂNESCU

Exprimând gândurile și sentimentele colegilor din Centrul de Istorie, domnul Ion Șerbănescu a spus, printre altele:

Adânc mâhniți, nu ne putem consola în aceste momente de grea pierdere, decât vorbind nu despre moartea, ci despre viața celui care a fost Sergiu Stanciu.

Viața lui o reprezintă faptele lui, care, cel puțin în ultimul deceniu și jumătate, s-au contopit întru totul cu ceea ce exprimăm în puține cuvinte, doar aparent simple: istoria obștii evreilor din România. Aceste cuvinte cuprind o dăruire totală, plină de energie, inteligență, pricepere, competență, responsabilitate și, poate, mai presus de orice pasiune în slujba misiunii asumate.

Toate aceste calități, Sergiu Stanciu le-a dedicat Centrului de Istorie și Editurii „Hasefer".

Dăruirea de sine sau, mai bine spus, dorința de a se consacra unei cauze înalte au fost însăși esența ființei lui Sergiu Stanciu.

Centrul de Istorie a Evreilor din România, căruia i s-a consacrat în anii din urmă, a însemnat pentru el o creație care va continua să-i poarte încrustate strădaniile.

Capacitatea de a trăi pentru un ideal, și-a dezvoltat-o încă din fragedă tinerețe, atunci când s-a dedicat luptei antifasciste, împotriva persecuțiilor rasiale și asupririlor naționale, a nedreptăților în general.

Din acest punct de vedere, există o legătură, un pod solid și indestructibil între ceea ce a fost Sergiu Stanciu în tinerețe și ce a devenit, impropriu spus, la bătrânețe.

Noi, cei care am fost alături de el și am colaborat cu el, nu am simțit nicicând că poartă pe umeri povara atâtor ani de viață, care, nu de puține ori, s-au dovedit a fi grei și încărcați de tensiuni și frământări. El a trăit, până în ultima sa clipă, vârsta înțelepciunii și a creației.

Așa va trăi Sergiu Stanciu în amintirea noastră, nu ca o ființă dispărută, ci ca una veșnic vie.

În aceste momente de grea suferință pentru familia lui, căreia i-a fost atât de devotat, transmitem soției și fiicei întreaga noastră compasiune și le rugăm să ne simtă alături în inconsolabila lor durere.

Fie-i memoria veșnic binecuvântată!

Din cuvântul domnului IULIAN SORIN

Am avut prilejul să-l cunosc pe Sergiu Stanciu în toamna anului 1944, aflându-ne pe aceeași baricadă a luptei antifasciste, luptă căreia i-a rămas credincios până la sfârșitul vieții sale.

El rămâne în imaginea noastră ca o personalitate luminoasă, care a întrunit loialitatea, devotamentul, hărnicia și conștiinciozitatea în slujba cauzei poporului evreu.

Sarcina încredințată de regretatul Șef Rabin dr. Moses Rosen, *zihrono livraha*, de a organiza și conduce Centrul de Istorie a obștii evreiești din România a fost îndeplinită de Sergiu Stanciu cu competență și dăruire. Tot ce a apărut în acești ani în domeniul istoriografiei evreiești din România poartă amprenta sa.

Preocupat până în ultimele zile ale vieții sale de problemele Centrului de Istorie, Sergiu Stanciu a ținut să fie la curent cu noile apariții în domeniu, necontenind să îndrume activitatea Centrului și de pe patul de suferință.

În numele conducerii Federației Comunităților Evreiești din România, îi aducem un profund omagiu, asigurând familia de compasiunea noastră. Figura celui care a fost Sergiu Stanciu va rămâne perpetuu în amintirea noastră.

Dumnezeu să-l aibă în paza sa!

Colectivul redacției „Realitatea evreiască" deplânge dispariția distinsului colaborator și prieten SERGIU STANCIU, căruia îi vom păstra o veșnică amintire.

Zihrono livraha.

Are intoleranța dreptul la toleranță?

Urmare din pag. 1

israelieni și rănirea altor 30; explozia unei bombe într-un autobuz din Tel-Aviv, prin care sunt asasinați 21 de oameni și răniți 47; „oribilul atentat" de la Netanya, la 22 ianuarie a.c., cum a fost definit de președintele S.U.A., Bill Clinton, atentat care a făcut 84 de victime, 19 morți și 65 de răniți.

Este adevărat că în mesajul de condoleanțe, transmis de ministrul de externe al Germaniei, Klaus Kinkel, omologului său israelian, Shimon Perez, după acest ultim atentat, de la 24 iulie, se afirmă că, „mulțumită prudenței și spiritului de determinare de care au dat dovadă factorii responsabili israelieni și palestinieni, extremiștii nu și-au atins scopul, până în prezent". Este adevărat că șeful O.E.P., Yasser Arafat, a condamnat „cu hotărâre acest act terorist", „tentativă clară de sabotare a negocierilor și a procesului de pace", că Ministerul de Externe al României a deplâns, într-un comunicat, tragicul eveniment, dar, pentru ca vorbele să capete consistența faptelor, e nevoie de un mult mai ridicat grad de eficiență a măsurilor pe care cei în drept sunt obligați să le întreprindă, astfel ca această cursă distrugătoare de vieți nevinovate să ia sfârșit.

Este de datoria noastră, nu numai a evreilor din România și de pretutindeni, dar și a tuturor oamenilor de bună credință din lume, să ne răspundem la întrebarea: **are intoleranța dreptul la toleranță?**

Valoarea diferenței

Urmare din pag. 1

mentalități, alte obiceiuri, independent de „sânge și glie", trăind de două mii de ani în mijlocul unor popoare autohtone și creștine, a ajuns să fie privit ca însuși Diferitul, tipul Străinului, mitul Răului, vinovat de toate catastrofele istoriei. Persistența multimilenară a antievreismului este întreținută, în ultimă analiză, de repulsia încă nedepășită față de diferit. Evreii vor rămâne o „problemă" până când se va înțelege că diferitul nu este nici un rău care trebuie combătut, nici un străin care trebuie tolerat, ci un partener care trebuie respectat, că el nu este nici un superior de invidiat și nici un inferior de disprețuit, ci un egal de ascultat. Desigur că, dezvoltându-se inegal, diversele etnii ajung, la un moment dat, una superioară alteia într-un anumit domeniu: evreii, într-o anumită perioadă, au fost superiori grecilor în morală, dar grecii au fost superiori evreilor în logică; în veacurile XVIII și XIX, francezii au fost superiori nemților în pictură, însă nemții au fost superiori francezilor în muzică; astăzi, occidentalii sunt superiori orientalilor în stăpânirea și cunoașterea naturii, iar orientalii sunt superiori occidentalilor în cunoașterea și stăpânirea de sine. Colaborarea între națiuni modifică necontenit ierarhiile, fără să anuleze diferențele. Diferențele sunt mai trainice decât ierarhiile. Fiecare națiune contribuie cu diferența sa la dezvoltarea culturii comune.

*

Tendinței entropice a naturii de a uniformiza prin dezorganizare, nu i se poate opune consecvent decât efortul negentropic al culturii de a diferenția prin continuă organizare. Imaginea cea mai fidelă a entropiei este ruina. Prin ruinare, mersul naturii „face una cu pământul" toate înjghebările culturii părăsite de grija oamenilor. Fenomene negentropice se ivesc mereu și în natură: dacă fiecare moarte este o victorie a entropiei, fiecare naștere este o faptă negentropică. De asemenea, fiecare cuib de păsărele sau stup de albine reprezintă o manifestare negentropică. Numai că, în natură, fenomenele negentropice sunt spontane, nearticulate și efemere, în vreme ce, în cultură, creațiile umane sunt conștiente, articulate și relativ trainice. Cuiburile și stupurile arată, astăzi, probabil, ca acum zece mii de ani, în vreme ce casele oamenilor s-au înălțat de la colibă la zgârie-nori. Oricum, istoria arhitecturii a înaintat în cu totul alt ritm decât evoluția adăposturilor naturale. Istoria culturii începe prin articularea vorbirii, care a permis inventarea și perfecționarea mijloacelor cu ajutorul cărora oamenii pot transforma natura potrivit propriilor lor nevoi. Vorbind, oamenii au interpus între ei și lume mijloacele unei rezistențe durabile față de entropia crescândă a naturii. Articularea vorbirii, adică putința de a întrebuința un anumit număr de sunete pentru a forma nenumărate cuvinte și fraze, i-a învățat să folosească, în fel și chip, fragmentele de natură de care dispuneau. Vorbirea diferențiază subiectul de obiect, gândirea de simțire, idealul de real, îngăduind oamenilor să schimbe ordinea elementelor care compun lucrările lor ori de câte ori se ivesc noi nevoi. Nici un animal nu a strigat și nu și-a făcut adăpostul vreodată altfel decât congenerii lui. Ciorile croncănesc, câinii latră, pisicile miaună, caii nechează ca întotdeauna, în vreme ce oamenii au înaintat de la monosilaba holofrastică la discursul teoretic și de la piatra necioplită la sateliții artificiali. Istoria omenirii progresează prin diferențieri. Uniformizarea o frânează.

*

Eșecul unor idealuri utopice, divorțul dintre știință și morală, dezvoltarea vertiginoasă a mijloacelor de informare instantanee, întâietatea pe care au căpătat-o imaginile efemere ale televiziunii față de statornicia conceptelor au devalorizat rațiunea în avantajul sensibilității și au stârnit o neîncredere crescândă în trăinicia valorilor tradiționale: adevărul se reduce din ce în ce mai mult la eficiență, binele la interes, frumosul la distracție, dreptatea la putere. Se accentuează mereu tendința de întoarcere la natura de dinainte de cultură, la nediferențierea paradisiacă a valorilor de dinainte de „păcatul originar": trăirea irațională, literatura destrămării, muzica zgomotelor, pictura petelor, plastica obiectelor casnice ieșite din uz, îmbrăcămintea în zdrențe, teatrul cruzimii, dansurile primitive, erotismul neîngrădit... O asemenea dezarticulare degradantă slăbește necontenit rezistența culturii contemporane în fața entropiei naturale.

Nu există altă cale de redresare a unei culturi decât puterea creatoare și, deci, diferențiatoare a oamenilor.

MENAHEM ALMULY LA 90 DE ANI

Secția sefardă din cadrul Comunității Evreilor din București are deosebita plăcere de a felicita pe „Hazanul" nostru Menahem Iaacov Almuly, la împlinirea venerabilei vârste de 90 de ani. Am pus în ghilimele cuvântul „Hazan", deoarece sărbătoritul nu are studii de hazanut, totuși, a dus la îndeplinire și această nobilă sarcină cu măiestrie. De altfel, este în tradiția familiei sale, dacă reamintim că tatăl lui, distinsul Iaacov Almuly, a păstorit cu talent și demnitate ani îndelungi mica, dar importanta comunitate sefardă din București. De asemenea, fratele lui, dr. Peitar Almuly, zihrono livraha, distins medic, intelectual de vastă cultură, a fost președintele acestei comunități de limbă ladino, pe care a iubit-o și a menținut-o vie ani îndelungi.

Acum, la împlinirea acestei vârste de 90 de ani, iubitul nostru șef spiritual Menahem Almuly ne-a comunicat că nu mai are puterea fizică de a-și continua rolul de hazan și a cerut pensionarea. Noi, grupul sefard, pe de o parte, ne bucurăm că cel care ne-a păstorit ani îndelungați a împlinit această vârstă; pe de altă parte, ne punem întrebarea: cine ne va psalmodia frumoasele texte ale ritualului nostru, cine va fi acela care, cu un accent perfect al ebraicii și al spaniolei vechi (ladino) ne va face să ne înălțăm sufletește la toate sărbătorile noastre? Oricum, prieten drag Menahem Almuly primește în numele secției sefarde pe care am deosebita onoare de a o conduce și, mai ales, din partea mea, ca prieten devotat ce-ți sunt, urări de sănătate și viață îndelungată, nedorindu-ți altceva pentru tine decât de a atinge numărul de ani pe care ni-l propune Biblia, în deplină sănătate trupească, sufletească și mintală. Amen!

EZRA ALHASID

*

La Templul Sefard din București, domnul Menahem Almuly a fost sărbătorit de întreaga obște. La aniversare a participat și domnul ing. Osy Iazăr, vicepreședinte al C.E.B.

GARABET IBRĂILEANU - *Independența spiritului*

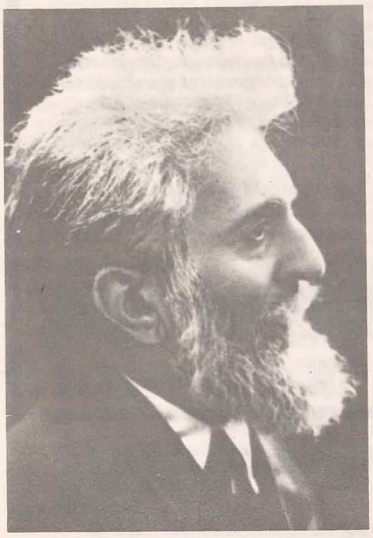

Umanist prin vocație și cultură, cărturar de ținută, Garabet Ibrăileanu (1871-1936), „exemplar fără pereche" (Felix Aderca), ne apare din atitudinea sa, din întreaga-i creație, de o înaltă măreție morală în special prin acel sentiment al demnității în raporturile sale cu semenii. Și nu întâmplătoare sunt mărturiile înscrise în „Amintiri din copilărie și adolescență" - volum redactat sub formă de scrisori către un prieten, publicate postum în „Adevărul literar și artistic"(1937-1938) - în care acest spirit independent, sublinia faptul că a avut relații amicale cu colegi evrei încă din timpul studiilor. Tot din aceste însemnări - uneori fugare - aflăm că în timpul studiilor, la Roman, la Bârlad sau la Târgu Frumos, unde s-a născut, a stat în gazdă la un evreu și se pare că aici a cunoscut unele obiceiuri evreiești, și-a însușit chiar elemente ale limbii idiș și, tot atunci, a venit în contact cu mulți meseriași evrei. Poate unii eroi schițați în romanul cu aspecte autobiografice „*Adela. Fragmente din Jurnalul lui Emil Codrescu (iulie-august 189...)*", operă de fină analiză, „un model de literatură psihologică" (E. Lovinescu), „o mică minune" - cum avea să-l socotească Mihail Sebastian - au un fundament și în timpuriul contact cu mediul evreiesc. În acest roman, „cel mai bun roman de analiză pe care-l avem" (G. Călinescu), „confesiunea celei mai delicate firi de om", ne întâlnim cu Haim Duvid, un ceasornicar din Pașcani, considerat de Garabet Ibrăileanu un gânditor, „poate, filosoful târgului său", un filozof „de ghetto..., cum îl arată înfățișarea". Atât Haim Duvid, cât și soția sa - în jurul cărora plutește misterul -, o femeie înzestrată „cu un suflet delicat și inimă bună, vădită chiar și în ochii ei albaștri..., în privirea celor mai lăcrimoși și mai buni ochi din lume...", au trezit în sufletul scriitorului sentimente deosebite. Interesant însă este faptul că Ibrăileanu, cum a făcut în alt context și Claudia Millian, remarca limba clară și curat românească vorbită de Sabina Duvid, „cea mai neaoșă limbă moldovenească, cu atât mai moldovenească și mai neaoșă - accentua Ibrăileanu -, cu cât doamna Sabina Duvid, emotivă și înzestrată cu o înflorită imaginație plastică, are un talent înnăscut de a-și exprima ideile colorate, în contrast cu Haim Duvid, care vorbește abstract. El „este doar filosoful târgului" și „fiecare târg din Moldova are filosoful ei".

„*Un incident și o concepție*" este relatarea unui fost student la Facultatea de Litere și de Filosofie - Universitatea din Iași, în anul 1927, Ion Popescu-Sireteanu. Acesta, amintind un fapt autentic, scoate în evidență spiritul lucid, iubitor al solidarității umane al criticului complet care a fost Ibrăileanu. Marele OM, înzestrat cu o desăvârșită puritate morală, receptând nedreptățile, a salvat o studentă evreică, Golda H., agresată pe sălile facultății de niște studenți de extremă dreapta, cu mentalitate retrogradă. Întrerupându-și cursurile, la strigătele acesteia de ajutor, după ce o adusese în aula unde preda, Ibrăileanu s-a adresat studenților: „Universul se înnobilează în decursul a milioane de ani... omul nu poate face excepție de la această lege universală, fiind și el o minusculă parte din Cosmos...". Și, dacă apar „ici-colea... și homo stupidus", aceștia nu merită să fie luați în seamă, ci „compătimiți ca niște monștri". Monștrii însă mor curând, căci ei contrazic „legea universală, a perfecțiunii neîncetate". Specia nu-i recunoaște „și-i elimină din sânul ei". Demonstrând că armonia trebuie să triumfe, în alocuțiunea sa Ibrăileanu aduce - și de această dată - un omagiu omului. Și pentru ca imaginea marelui critic să fie completă, redăm un alt pasaj din amintirile aceluiași student: „Ibrăileanu a tăcut... s-a ridicat către studenta Golda H. spunându-i: «Domnișoară, în calitate de fiică a mea, luați-mă de braț și să pătrundem cu curaj în lumea de dincolo de ușă...»", a acestor oameni ai cavernelor.

Nu a fost vanitos, s-a sfătuit permanent cu colegii de breaslă, a ținut legături strânse de prietenie cu numeroși cărturari evrei. Pentru Dobrogeanu Gherea, dascălul său, pe care-l compara cu Titu Maiorescu, avea cuvinte de apreciere chiar și atunci când îi observa limitele. Întemeietorul „Vieții Românești", școală de umanitate și civilizație, a colaborat cu remarcabile articole literare și la alte reviste printre care „Evenimentul literar" (semnând alături de viitoare personalități evreiești, printre care E. D. Fagure, A. Steuerman-Rodion, H. Goldner ș.a.), „Munca", „Lumea nouă", „Curentul nou", scoasă de H. Sanielevici, la Galați, în 1905, până la „conflictul" ivit în legătură cu opera sadoveniană, mult apreciată de Ibrăileanu.

Istoric al culturii, rafinat și enigmatic, luptător pentru ideal, el a dat literaturii volume înmănunchiind ample și elevate considerații: „Spiritul critic în cultura românească", „Cultură și literatură", „Studii literare", „Scriitori români și străini" ș.a. în care apare ca un democrat convins, sub acest aspect, a privit și problemele sociale ale timpului său. De pe această poziție a ținut să puncteze, în observații de mare finețe, în mai toate studiile sale atitudinea unor oameni de cultură români față de antisemitism. Cu luciditate, el a accentuat asupra relației dintre antisemitism și mediocritate intelectuală. Astfel, în „*Spiritul critic în Muntenia - Critica socială extremă: Caragiale*", demonstrează că marele dramaturg „Caragiale n-a fost antisemit", căci „acestei puternice inteligențe antisemitismul i-a repugnat ca o manifestare instinctivă, aproape zoologică...". Vorbind, în același context, despre „liberalismul" lui Al. I. Odobescu, criticul remarca: „Acest «liberalism» îl face să ia o atitudine prietenoasă față de evrei la 1879, în vremea revizuirii Constituției..." („*Spiritul critic în Muntenia - Sinteză de criticism și patruzecioptism: A. Odobesco*"). Făcând o comparație între pozițiile lui Eminescu și P. Carp față de evrei, același Ibrăileanu conchidea: „...față cu Eminescu... P. Carp le-a fost [evreilor] întotdeauna favorabil" („*Evoluția spiritului critic - Critica socială extremă: Eminescu*"). În analiza situației istorice a Principatelor Române de la 1848, Ibrăileanu apreciază rolul unor personalități în apărarea celor obidiți, includându-i în această categorie și pe evrei. Scoate acum în evidență rolul deosebit avut de A. Russo și M. Kogălniceanu: „Criticii de care vorbim în acest studiu [„*Evoluția spiritului critic - Locul «Junimii» în această evoluție*"], fac parte din clasa boiernașilor, sunt reprezentanții acestei clase și, prin simpatie, ai tuturor claselor apăsate. A. Russo nu uita nici pe evrei ca și Kogălniceanu, care, în cerințele sale de la 1848, reclamă drepturi pentru acest neam...". Și nu întâmplătoare este stima ce o purta Ibrăileanu lui Gala Galaction, care a subliniat de nenumărate ori că „problema poporului evreu este un fel de piatră de încercare..." nu numai pentru indivizi, ci și pentru conștiința popoarelor.

Ibrăileanu, acest delicat și mult solitar, „iremediabil ucenic al doctrinelor pozitiviste", a întreținut și o largă și fructuoasă corespondență cu personalități evreiești, care s-au înscris cu dăruire în cultura română, având legături de stimă, de admirație, de prețuire și încredere. În 1897 a corespondat cu Frații Șaraga - „care înțelegeau să-și facă un merit pentru promovarea scrisului celor mai buni autori contemporani lor" (G. Călinescu) - pentru publicarea unui volum de „*Note și impresii*", sau pentru obținerea unor manuscrise eminesciene (este vorba de câteva strofe ale poeziei „Floare albastră", în vederea apariției unei ediții Eminescu). În 1905, Ibrăileanu îi scrie lui H. Sanielevici și, tot acum, corespondează cu Const. Graur comunicându-i intenția sa de a scoate - împreună cu Sanielevici, Bujor, Jean Bart ș.a. - o „mare revistă": „te-am pus printre aceia la care mă adresez pentru colaborare". Este vorba de „Viața Românească", „publicație masivă" (Const. Ciopraga), revistă literară și științifică, apărută la Iași la 1 martie 1906, sub direcția lui C. Stere și P. Bujor. Dar, așa cum subliniia G. Călinescu în monumentala sa „*Istorie a literaturii române de la origini până în prezent*" (1941), adevăratul ei redactor și animator a fost Garabet Ibrăileanu. Felix Aderca vizitând redacția „Vieții Românești", „casa cea adevărată a domnului Ibrăileanu", semnala: „de cum urci scările [simți] că liniștea a fost adusă aici de buna ei soră cugetarea...", a colaboratorilor, exemplare fără pereche ale speței umane. Acest „spiritus rector" al revistei a corespondat cu Dobrogeanu Gherea cerându-i să scoată revista la București: „...te rugăm să te pui în fruntea ei, sau, cel puțin, să colaborezi, și de la primul număr, pentru ca să știe toată lumea prin faptul colaborării d-tale, ce vrea să fie această revistă... dar să nu vrai să fii cu noi atunci vom regreta adânc...". De altfel, Ibrăileanu i-a închinat mentorului său pagini speciale, apărute în volumul „*Spiritul critic în cultura românească*" (C. Dobrogeanu Gherea), admirând rolul acestui „fervent iubitor de literatură", îndrumător și apostol, „mare semănător de idealuri...".

Plecând dintre noi, Ibrăileanu a lăsat imaginea unei personalități exemplare, plină de Vrajă (unul dintre pseudonimele cu care a semnat numeroase pagini de critică, veștejind criza morală a vremii), a unui spirit absolut independent, pentru care arta și etica erau de nedespărțit.

EVELIN FONEA

MARI PERSONALITĂȚI DESPRE EVREI

CALENDAR CALENDAR CALENDAR

ANIVERSĂRILE LUNII AV

● La 7 august 1936, s-a născut la Buenos Aires, în familia unor emigranți basarabeni, clarinetistul GIORA FELDMAN. Timp de 18 ani, a fost solist în orchestra Filarmonicii din Israel, dedicându-se apoi exclusiv muzicii klezmer. A compus muzică pentru filmul lui Spielberg, „Lista lui Schindler".

● La 9 august 1850, s-a născut la Breslau (azi Wroclaw) renumitul lingvist HEIMAN TIKTIN. Lipsit de mijloace, la bătrânețe a fost nevoit să revină în Germania, unde a și murit în 1936. În 1919, a devenit membru onorific al Academiei Române. Principalele sale lucrări sunt: „Gramatica Română" (Iași, 1891), prima gramatică științifică a limbii române, precum și marele dicționar, în trei volume, „Rumänisch-deutsches Wörterbuch" (București, 1895-1925), operă lexicografică de o deosebită valoare (reeditată la Wiesbaden în 1986-1988).

● La 11 august 1905, s-a născut, la Cernăuți, biochimistul și scriitorul ERWIN CHARGAFF. După studii la Viena, a funcționat, până în 1933, la Universitatea din Berlin. Se refugiază în Franța, unde lucrează la Institutul Pasteur, iar de acolo emigrează, în 1935, în SUA, unde devine cercetător la Columbia University.

● La 15 august 1896, s-a născut, la Praga, GERTY THERESA CORY, laureată, în 1947, a Premiului Nobel (medicină), pentru studiile efectuate, împreună cu soțul său, în domeniul transformărilor catalitice ale glicogenului.

● La 17 august 1983, a încetat din viață reputata actriță a teatrului idiș SIDY THAL (născută în 1912). Prin anii 1933-1934, a fost protagonista spectacolului idiș modern promovat de „Bukareșter Idișe Teaterstudie", la inițiativa soțului ei, impresarul Pincas Falik (1909-1985), în colaborare cu regizorul Iacob Sternberg. Printre piesele de răsunet în care a apărut se numără „Umbra galbenă", „Orfana Hase", „Yoșe Kalb", revista „Carnaval" ș.a.

● La 20 august 1915, a murit PAUL EHRLICH (născut în 1850), laureat al Premiului Nobel (medicină), pentru cercetările sale asupra imunității, vaccinării, seroterapiei. A devenit cunoscut, mai ales, prin contribuția la tratamentul sifilisului, maladie incurabilă în trecut.

● La 23 august 1924, s-a născut, la Budapesta, HOFFMAN FERENC, care avea să devină, ulterior, EPHRAIM KISHON, unul dintre cei mai reprezentativi umoriști ai literaturii israeliene contemporane. Opera sa - pamflete, schițe, nuvele, romane, piese de teatru și scenarii de film - este cunoscută în întreaga lume. În introducerea la culegerea de schițe, „În căutarea pașilor pierduți", apărută la Editura Univers, în 1977, criticul literar Marin Popa notează: „Ca toți marii umoriști, Ephraim Kishon ne apare, chiar și în această mică antologie, drept un filozof grav, al cărui rol nu constă în a corecta și reprima vicii eterne sau actuale, ci în a avertiza că acestea există și că merită să fie măcar cunoscute, dacă nu definitiv eliminate. Ceea ce e mult. Adică totul".

● Celebrul producător de filme, SAMUEL GOLDWIN (S. Goldfish), s-a născut, la 17 august 1882, la Varșovia. În 1913, înființează, în SUA, prima corporație cinematografică.

● Cunoscutul compozitor, dirijor și pianist, LEONARD BERNSTEIN, s-a născut la 25 august 1918. Între 1959 și 1969, a fost conducătorul Orchestrei Filarmonice din New York.

● La 25 august 1856, s-a născut la București, eruditul rabin MOSES GASTER, renumit filolog, lingvist și folclorist. Deși expulzat din țară și stabilit la Londra, își continuă activitatea în domeniile folcloristicii și lingvisticii românești, popularizând bogatul tezaur cultural românesc. În 1929, este ales membru de onoare al Academiei Române, căreia îi cedează, în 1936, la propunerea lui N. Titulescu, bogata sa colecție de cărți și manuscrise vechi. Principalele sale lucrări: „Literatura populară română" (1882), „Apocrifele în literatura română" (1883), „Chrestomație română" (2 volume, 1891), „Studii și texte" (3 volume, 1925-1928).

S. WEINBERG și S. WOLF

Leonard BERNSTEIN

Paul EHRLICH

Moses GASTER

Ephraim KISHON

Sidy THAL

Heimann TIKTIN

DE LA HANUL CU TEI ŞI CALEA VĂCĂREŞTI LA VEŞNICIE

PERMANENŢA LUI PELTZ

Am pornit în «căutarea» lui Peltz, a unui timp revolut şi a unei lumi aproape dispărute, în «căutarea» şi «reaflarea» lui Peltz, dar, mai ales, în readucerea lui ca personaj dramatic, protagonist fascinant, într-o posibilă piesă de teatru (pe care, încă, sper s-o văd transpusă scenic); am pornit, deci, am cutezat, acesta e cuvântul, să-l reconstitui mental - să-l văd, să-l aud, să-l «respir» - şi să pot vorbi despre el, nu ca despre un clasic al literaturii, în ceasul restituirii, ci ca despre un om care e printre noi, câteodată în noi, iar la ridicarea cortinei, pur şi simplu, «în viaţă»: copil fiind, mai întâi, nu altfel decât Ficu (din „Calea Văcăreşti"), asemenea lui Ioină Got, un bărbat încă tânăr, la prima sa iubire (din „Foc în Hanul cu tei"), ori scriitor matur, ajuns la 40 de ani, spirit prin excelenţă lucid, „actor pe scena vieţii", aşa cum avea să se recomande el însuşi într-un roman aproape autobiografic, ca atmosferă şi climat existenţial („Moartea tinereţelor"). Până şi fiica lui, Tia Peltz, reputat artist plastic, avea să mărturisească, tatăl ei fiind de faţă, că „**Peltz cel adevărat e în cărţi...**", grăbindu-se să recomande celor ce ar voi să scrie despre el: „**Nu-l judecaţi după măştile lui...!**", după variatele măşti pe care le arborăm (sau ni se impun) într-o viaţă...

Ca şi Ficu, adolescentul care-şi deschidea sufletul în primele sale poezii, ca şi Ioină Got, care-şi visase un destin literar, Isac Peltz avea să debuteze la numai 17 ani, cu un eseu - „Menirea literaturii" - în care avea să afirme, să intuiască, dimensiunea morală a scrisului. La nici 20 de ani, era deja în presă (la „Presa liberă"), colabora la marile ziare ale timpului, peste alţi câţiva ani conducea publicaţii („Literatorul", seria a II-a; „Caiete literare" etc.), era în miezul viu al vieţii literare (intim cu Macedonski, Ibrăileanu, Goga, N. D. Cocea, Constantin Mille), îi publica pe Eugen Ionescu, Arghezi, Vinea, Aderca, iar la 35 de ani, cunoscuse celebritatea prin romanele sale. Dar nu acest Peltz, comentat cu insistenţă de critici, şi nu destinul său literar ar fi putut să-l releve pe «adevăratul Peltz», ci lumea sa interioară, cu toate acele dezvăluiri, substanţa cărţilor sale, o răscolitoare răbufnire de adevăr şi tristeţi, un foc mistuitor, un „Foc... în Calea Văcăreşti", cum avea să ne sugereze, absolut inspirat, un director de teatru.

Dramele eroilor lui Peltz - a lui Esther şi a lui Şoifer, părinţii lui Ficu, a bătrânei Leia, bunica lui, a lui Rubin, un unchi, şi chiar ale celor două Lize, între care a pendulat deseori afectiv - au fost dramele lui, trăite paroxistic, general-umane, cum s-a spus deseori, dar şi specifice lumii evreieşti, cu care s-a identificat integral. Peltz nu se divide între aceşti eroi, ci îi integrează ca părţi complementare ale sufletului său. «Ipostazele-Peltz» sunt experienţele şi vârstele lui Peltz, cu toate trăirile lor, în care autenticul şi harul său literar înnobilează transfigurarea. Nici o clipă idilic, dimpotrivă, Peltz rămânând mereu - în acord sau în opoziţie cu eroii săi - propriul său obiector de conştiinţă.

Peltz şi-a trăit timpul intens. Şi primul şi cel de-al II-lea război mondial... Şi răbufnirile de antisemitism (moment de excepţie în „Calea Văcăreşti"), şi disperările genocidului la care avea să fie supus poporul evreu („Israel însângerat"), şi ultragiile violente ale anilor care au urmat (anii de închisoare). Toţi şi toate conturează un om care a ajuns, încă din adolescenţă, la conştientizarea acutelor conflicte sociale, la intuirea inevitabilului, a morţii, la o despărţire prematură de copilărie, la delimitarea intimă a variatelor ipostaze morale, mereu în căutarea afecţiunii, a tandreţii şi a adevărului despre sine. Un personaj dramatic prin excelenţă...

Revolta sufletească a lui Ioină Got şi incendierea Hanului, ca o incendiere a imoralităţii, îl exprimă deopotrivă pe acelaşi Isac Peltz, „moartea tinereţelor" sale fiind, poate, preludiul înţelepciunii, Peltz urcând neîntrerupt de la metafora focului, la incandescenţa Cuvântului, a mesajului peste timp. Cărţile lui Peltz (spre «disperarea» şi marele noroc ale celui ce încearcă să le transpună scenic) nu sunt simple scene de viaţă, o «ilustrare» a unui ghetto evreiesc (am auzit şi asta!), cât confruntarea neîntreruptă între destine şi experienţe umane, remeditări şi confesiuni amalgamate într-o epică ireproşabilă, cu acel parfum obsedant al unor nefericiri care aveau să-l definească, antologic, pe Peltz „ca cel mai mare urzitor de tristeţi...". A spus-o Eugen Lovinescu.

Vechile cartiere evreieşti nu mai sunt, ori au devenit altceva. Şi nici prea mulţi evrei n-au rămas în acel perimetru de gând şi destin, care a fost lumea lui Peltz. Isac Peltz dăinuie, însă, prin ceea ce conferă permanenţă oricărui creator: acel inefabil al vieţii - adevăr şi mister, şi disperare-speranţă, dar, mai ales, nesfârşită dragoste pentru fiece om.

Cineva care l-a cunoscut îndeaproape, ne mărturisea că, în pofida trecerii anilor, Peltz nu îmbătrânise... Avea acelaşi mers, acelaşi zâmbet ironic, aceeaşi voce sonoră, uşor guturală, aceeaşi credinţă în frumuseţea vieţii. De ce să nu-l vedem, aidoma, şi azi?

DOREL DORIAN

15 ani de la moartea scriitorului I. PELTZ

În memoria tatei...

În luna august, se împlinesc 15 ani de când iubitul meu părinte a plecat să se întâlnească cu ai lui. Şi-a adorat mama, Ester, eroina „Căii Văcăreşti". Ne-a părăsit pe noi, fetele lui, şi a plecat lângă ea şi Şendel - soţia lui. Sper că acum, în sfârşit, îi e bine.

Nu mă pot resemna - şi cred că nici sufletul lui nu e resemnat - de marea şi criminala nedreptate ce i s-a făcut. E de două ori mort: o dată, ca fiinţă, şi o dată, ca scriitor al acestei ţări! În serialul „Memorialul durerii" (serial difuzat de Televiziunea naţională), am tot aşteptat să fie pomenit. Nimic!

Singur, soţul meu, Sergiu Săraru, a scris, foarte documentat şi cu argumente serioase, în „Adevărul literar şi artistic", despre nedreptatea ce i s-a făcut tatei, de a fi încarcerat şi condamnat, sub acuzaţiile de „criminal de război" şi „crimă contra umanităţii".

Pe această cale, ţin să mulţumesc ziarului „Adevărul" şi domnului C. Stănescu, din redacţia sus-amintită, care au înlesnit publicarea unor scrisori ale lui Gala Galaction, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Ionel Teodoreanu, Camil Baltazar, care au dat declaraţii, cerând eliberarea lui.

Adevărat, unii au făcut mai mulţi ani de închisoare, dar un an, o zi, ori o viaţă, când e pe nedrept, doare cumplit, pot spune că, sufleteşte şi fizic, tata nu mai era acelaşi om după liberare.

Sunt mândră că sunt fata tatei, nu pot să nu sufăr că este dat uitării, nu pot ierta şi uita că părintelui nostru i s-a luat din viaţă. În timp ce colegii mei au gustat din plăcerile ce ţi le dau o tinereţe artistică, eu şi sora mea duceam pe umeri o acuzaţie mincinoasă, dar groaznică. Nu viaţa culturală îmi aparţinea, ci trenul spre „Poarta Albă", cu 10 kilograme în mână. Fericirea era dacă încăpeai în tren şi dacă aveai norocul să fii primit la vorbitor.

Cum pot înţelege că nu se face nimic public pentru reabilitarea tatei? De câte ori urmăream la televizor „Memorialul durerii", aşteptam să aud şi despre tata, dar nu, nu auzeam nimic. Poate închisorile Văcăreşti, Jilava, Poarta Albă, (Canal) etc. erau prea puţine? Omeneşte, nedreptăţile nu trebuie uitate. Eu nu vreau răzbunare, nu, doar să nu fie dat uitării un om mare, ca suflet şi ca scriitor. Să se scrie pentru ca numele lui să rămână curat, cum a fost. Un om care a făcut mult bine - poate, câteodată, cui nu merita - copilăros şi cu o viaţă, din copilărie şi până s-a stins, grea.

Scriitorul pe care E. Lovinescu îl numea „cântăreţul tristeţii", scriitorul care a scris „Ţară Bună", a stat, pe nedrept, închis în închisorile Ţării Bune. De ce? Pentru că, printre oamenii buni şi frumoşi, au fost şi mai sunt şi bestii.

Să îi facem dreptate, gândindu-ne că ieri a suferit tata, mâine, poimâine putem fi oricare.

Nedreptatea trebuie arătată, nu muşamalizată. E periculos!

Sunt 15 ani de când nu mai e printre noi.

Să îi respectăm memoria!

TIA PELTZ

Scrisori din Israel

După 51 de ani, Goren Goldstein îi reîntâlneşte pe „orfanii" săi

O întâlnire ieşită din comun a avut loc recent la Tel-Aviv. Gazda era Abraham Goren-Goldstein. Musafirii - circa 40 de familii - erau *„orfanii"* săi din Transnistria, care au răspuns la invitaţia aceluia care i-a salvat, în 1944, şi i-a adus în Eretz Israel. Ei nu l-au cunoscut atunci şi n-au ştiut în ce împrejurări au plecat şi cum au ajuns în Ţara Sfântă. Întâlnirea din Tel-Aviv le-a dezvăluit pagina cea mai dramatică din biografia lor.

Aprilie, 1944. Armata Roşie se apropia de graniţele României. Cine voia să vadă realitatea, înţelegea că soarta războiului era pecetluită. Aliaţii aveau să învingă. Dar Hitler şi acoliţii săi n-au avut nici înţelepciunea şi nici curajul de a trage învăţăminte şi de a lua hotărâri lucide. Paranoia şi nebunia fascistă nu cunoaşte graniţe. În martie 1944, când era evident că Hitler a pierdut războiul, Salaszi şi banda lui au început deportările şi lichidarea evreilor din Ungaria şi din nordul Transilvaniei (ocupat vremelnic de Ungaria fascistă). În uliţa evreiască neliniştea era mare. Cum va arăta retragerea armatei naziste, secondată de armata antonesciană? Exista temerea că, în retragerea lor, ei vor lichida rămăşiţele evreilor din România, evreii deportaţi în Transnistria, în ghetouri şi în lagăre de muncă.

Soluţia era, deci, una singură: Sauve qui peut! (Să se salveze cine poate!)

Reprezentanţii Agenţiei Evreieşti de la Istanbul, Organizaţia Sionistă ilegală din România, sub conducerea lui A. L. Zissu, au depus eforturi extraordinare pentru a crea o fisură, o breşă în Cortina de Fier ce ne înconjura, pentru ca evreii din România, eliberaţi din lagăre, să ajungă la Istanbul şi, de acolo, în Eretz Israel. În această situaţie, un grup de 11 familii bogate, în frunte cu industriaşul Abraham Goldstein (Goren) şi Maurice Goldschläger, au decis să acţioneze. Ei au folosit relaţii, bani, influenţă pentru a închiria un vas particular. Astfel, au obţinut vasul bulgar „Bella Citta". Datorită relaţiilor, li s-a acordat permisiunea de a vopsi vasul în culorile Crucii Roşii, pentru a micşora riscul ca vasul să fie torpilat de germani.

Călătoria până la Istanbul a fost scurtă, dar riscantă. De la Istanbul, ei urmau să continue drumul cu trenul până în Palestina. Binefăcătorii nu-şi cruţau banii. Datorită relaţiilor, ei şi-au asigurat şi serviciile unui crucişător german, ce avea să-i însoţească în scurta lor călătorie aventuroasă pe Marea Neagră.

În acele luni, au fost readuşi din Transnistria primii 1 200 de orfani, în cadrul unui aranjament politic patronat de Ira Hirschman, evreu rezident în Istanbul, delegatul special al preşedintelui american Franklin Delano Roosevelt pentru salvarea evreilor din ţările ocupate de naziştii. Copiii, slăbiţi, înfometaţi, bolnavi, mulţi fără a-şi cunoaşte măcar numele, au fost cazaţi, de diversele comunităţi, în şcoli, orfelinate şi case particulare.

Goldstein a acceptat cu plăcere să ia, cu „Bella Citta", 129 de orfani. În mare secret, „Bella Citta" a ridicat ancora şi a ajuns cu bine la Istanbul. De acolo, călătoria a continuat, cu trenul, până în Eretz Israel.

Acum doi ani, la aproape 50 de ani de la această Alia, domnul Goldstein, cu care sunt în relaţii amicale, m-a rugat să găsesc o cale de a identifica copiii pe care i-a luat la bordul vasului, cu cincizeci de ani în urmă. Ce au devenit ei? Unde sunt?

Printr-un considerabil suport financiar, Goldstein m-a ajutat la crearea Institutului pentru Cercetarea Istoriei Evreilor din România, de pe lângă Universitatea din Tel Aviv, pe numele „Goren-Goldstein". Am o mare admiraţie faţă de generozitatea lui pentru scopuri publice majore. M-am mobilizat să-i satisfac dorinţa. Am reuşit să obţin, din arhiva sionistă, lista copiilor. Dar, unde să-i caut? Mulţi nu şi-au ştiut nici măcar numele. Mulţi dintre ei şi-au schimbat numele. La anunţurile din ziare, n-a venit nici o reacţie. Până când, cu un an în urmă, am făcut, în mod întâmplător, cunoştinţă cu David Leder, fost deportat în Transnistria.

- Şi cum ai ajuns în Eretz Israel? I-am întrebat din curiozitate.

- La bordul unui vas mic, necunoscut - „Bella Citta".

- Eşti omul meu, i-am răspuns. Îmi vei putea identifica şi pe alţii veniţi cu „Bella Citta"?

- Desigur, mi-a răspuns el.

Încă în acea noapte, l-am înştiinţat, la Milano, pe domnul Goldstein şi l-am făcut fericit la aflarea veştii. La venirea sa în Israel, el i-a invitat pe toţi la o întâlnire.

Întâlnirea a stat sub semnul noianului de lacrimi de fericire ale lui Abraham Goldstein.

„Uite ce frumoşi sunt copiii mei! Uite cum s-au realizat, ce locuinţe au, ce studii au absolvit, ce lucrări ştiinţifice, utile omenirii, au elaborat!. Unii dintre ei sunt şi bunici. Ce îmi poate da mai multă satisfacţie decât această seară?", a repetat fericit Goldstein. „Data viitoare, voi da o masă festivă pentru ei şi familiile lor", a promis el.

Revederea, după 51 de ani, a fost un eveniment unic de nostalgie şi de bucurie, dar şi o pagină de istorie din lupta evreilor din România, pentru salvare şi supravieţuire.

ITZHAK ARTZI

ÎNŞTIINŢĂM CITITORII CĂ NUMĂRUL URMĂTOR AL REVISTEI „REALITATEA EVREIASCĂ" VA APARE LA 1 SEPTEMBRIE 1995.

RADU IOANID: CU PRIVIRE LA CARTEA LUI LARRY WATTS DESPRE ION ANTONESCU

Larry Watts este un cercetător american care reprezintă, în România, o fundație privată din Princeton („Project for Ethnic Relations"), care încearcă să medieze conflictele etnice din România după căderea lui Ceaușescu, concentrându-și eforturile asupra tensiunilor dintre români și unguri și a discriminării contra țiganilor.

Istoric militar, specializat în probleme privind România, Larry Watts este în mod clar fascinat de figura generalului, mai târziu mareșalul Ion Antonescu, care a condus România, cu o mână de fier, de la 6 septembrie 1940 la 23 august 1944. Cartea[1] conține un capitol privind rolul lui Antonescu în timpul celui de-al doilea război mondial, care are clara relevanță în ceea ce privește distrugerea evreilor români în timpul Holocaustului.

În iunie 1941, Antonescu s-a alăturat atacului nazist contra Uniunii Sovietice, eliberând Basarabia și Bucovina de Nord care, cu un an înainte, fuseseră ocupate de Uniunea Sovietică. Aproximativ 10 000 de evrei au fost omorâți în orașul Iași și în două trenuri ale morții. În timpul verii și toamnei anului 1941, zeci de mii de evrei au fost omorâți de trupele române în Basarabia și Bucovina. În toamna anului 1941, cel puțin 118 000 de evrei din Basarabia și Bucovina au fost deportați în Transnistria, teritoriu al Ucrainei situat între râurile Nistru și Bug și aflat sub administrație românească. Din Vechiul Regat, 15 000 de evrei din Dorohoi și alți 2 000 din alte zone (refractari la munca forțată sau considerați deținuți politici) au fost, de asemenea, deportați în Transnistria. Doi ani mai târziu, erau în viață 50 471 dintre acești deportați. În Transnistria, autoritățile române au fost, de asemenea, responsabile pentru asasinarea a cel puțin 100 000 de evrei locali, în zonele Odesa și Golta. Exceptând 17 000 de evrei din Cernăuți, întreaga populație din Basarabia și Bucovina a fost deportată în Transnistria.

Până la sfârșitul războiului, cel puțin 250 000 de evrei români și ucraineni au pierit sub administrația lui Ion Antonescu. Un număr de 25 - 30 000 de romi au fost deportați în Transnistria, în 1942, ca urmare a ordinelor lui Antonescu. Numai câteva mii s-au întors.

În timpul lunilor noiembrie și decembrie a anului 1942, autoritățile române s-au eschivat în această problemă. Anularea de către Ion Antonescu a deportărilor evreilor din Regat spre lagărele naziste din Polonia ocupată, a permis supraviețuirea a aproximativ jumătate din evreii români. Treptat, evreii români au devenit o potențială monedă de schimb pentru Ion Antonescu, care a realizat că România trebuie să-și îmbunătățească relațiile cu Puterile Occidentale. Aproximativ jumătate din evreii români au supraviețuit războiului.

Larry Watts explica în următorul fel cauzele deportărilor evreilor din Basarabia și Bucovina: „la o lună după evenimentele de la Iași, sub presiunea pretențiilor germane și din propria sa dorință de a evita alte pogromuri, Antonescu a autorizat deportarea evreilor din Basarabia și Bucovina în Transnistria, unde au fost concentrați în lagăre și în sate aflate sub administrație românească".[2] În fapt, multe documente de arhivă dovedesc că începutul deportărilor în Transnistria din regiunile menționate mai sus, la sfârșitul lui iulie și începutul lui august 1941, au generat un conflict foarte serios între români și germani. În timp ce românii deportau peste Nistru zeci de mii de evrei, într-o încercare de a supraîncărca Einsatzgruppe D, care era foarte ocupată cu asasinarea evreilor ucraineni, germanii împingeau înapoi peste Nistru pe acești evrei români și protestau puternic. Conflictul s-a rezolvat în favoarea germanilor. Acesta a fost momentul precis în care autoritățile românești au creat marile lagăre de tranzit și ghetourile din Basarabia și Bucovina, de unde deportările aveau să reînceapă cu succes două luni mai târziu. Nici deportările avortate din vara anului 1941, nici cele reușite din toamna aceluiași an, nu au avut loc din inițiativă germană.

Politica de genocid a lui Ion Antonescu a fost pusă în practică, în mod brutal și rapid, la începutul războiului și a încetat lent în 1943; în ciuda complicității la mai multe masacre în masă (spre exemplu, pogromul de la Iași, execuțiile de la Bălți și Chișinău), de cele mai multe ori nu a existat o coordonare între politicile române și germane în acest domeniu. Așa cum a scris Raul Hilberg, „și în probleme evreiești, atitudinea românească a fost parțial oportunistă și parțial mai mult decât atât. Au fost momente când germanii s-au plâns că românii au fost exasperant de lenți. La un moment dat, Eichmann a vrut chiar să-și cheme expertul în probleme evreiești de la București, pe motiv că românii nu urmează sfatul expertului. Dar au fost, de asemenea, momente când germanii au trebuit să intervină pentru a reține și a încetini ritmul măsurilor românești. În astfel de momente, românii acționau prea rapid pentru birocrația germană. Nu măsuri pripite, ci unele gândite erau cerute de Germania".[3]

Larry Watts afirmă că „dovezile sugerează cu pregnanță că - deși Antonescu împărtășea în mod inerent naționalismul xenofob, deci și antisemit, răspândit în regiune în acea vreme - el nu făcea discriminări după principiul trăsăturilor rasiale, etnice și religioase, ci, mai degrabă, ținea cont dacă un om se ține de cuvânt și este patriot, fie că este român sau nu".[4] Larry Watts scrie că „Antonescu a fost incapabil să curme valurile de violență antisemită care se abăteau periodic asupra regiunii în timpul administrației militare".[5]

Dovezile documentare de arhivă arată, însă, că, exceptând pogromul de la Iași și unele omoruri din Bucovina, unde a existat și participare civilă la masacre, masivele operații anti-evreiești au fost executate de unități ale armatei române și ale jandarmeriei, în urma unor ordine centrale. Dovezile documentare de arhivă arată, de asemenea, că Ion Antonescu a fost direct implicat în deportarea și executarea evreilor aflați sub jurisdicție românească. La ședința Consiliului de Miniștrii, din 5 aprilie 1941, Ion Antonescu făcea următoarea declarație revelatoare privind lichidarea evreilor, care se potrivește foarte bine cu ceea ce avea să se întâmple la Iași, la 29-30 iunie 1941. „Dau drumul mulțimii să-i masacreze. Eu mă retrag în cetatea mea și, după ce-i masacrează, pun iarăși ordine".[6] Cu câteva zile înainte de declanșarea războiului, Ion Antonescu a ordonat „să se închidă toate cafenelele evreiești comuniste (sic) din Moldova. Să fie identificați - pe regiuni - toți jidanii, agenții comuniști sau simpatizanți. Ministerul de interne trebuie să-i știe, să le interzică circulația și să fie în măsură a face cu ei ceea ce voi ordona, când va fi momentul oportun".[7]

OPINII

La 21 iunie 1941, o zi înaintea invaziei germane a Uniunii Sovietice, Ion Antonescu a dat ordinul 4147 care prevedea ca toți evreii între 18 și 60 de ani, locuind în satele dintre râurile Siret și Prut, să fie evacuați în lagărul de la Târgu-Jiu, în sudul României.[8] De asemenea, el a ordonat cel puțin o parte din execuțiile de la Iași. „Patria către Bucur. Generalul Antonescu a ordonat ca toți evreii comuniști din Iași, precum și cei asupra cărora s-au găsit steaguri roșii și arme, să fie executați chiar în noaptea aceasta. Raportați executarea la Ialomița. General Ioanițiu. N°. 209, din 30 iunie 1941".[9] Ion Antonescu a ordonat personal supunerea la muncă fizică grea a evreilor și executarea lor. Prin telegrama 5811, cu data de 18 iulie 1941, adresată tuturor prefecților de către sub-secretarul de stat la Ministerul de Interne, se specifica: „Dl. General Antonescu, Conducătorul Statului, a dat dispoziții formale ca toți evreii ce se găsesc în lagăre de muncă și prizonierii să fie puși la muncă grea. Dacă fug, se împușcă unul din zece".[10] La 5 septembrie 1941, în scrisoarea sa adresată lui Mihai Antonescu, vice-președintele Consiliului de Miniștrii, Ion Antonescu scria: „Toți evreii să fie readuși în lagăre, preferabil în cele din Basarabia, fiindcă de acolo eu îi voi împinge în Transnistria imediat ce mă voi degaja de actualele griji. **Trebuie să se înțeleagă de toți că nu este lupta cu slavii, ci cu evreii**. Este o luptă pe viață și pe moarte. Ori învingem noi și lumea se va purifica, ori înving ei și devenim sclavii lor... Și războiul, în general, și luptele de la Odesa au făcut cu prisosință dovada că **Satana este evreul**".[11] (sublinieri R.I.).

Larry Watts consideră că „teritoriul deportărilor nu era în mod real sub control central românesc".[12] În realitate, trupele germane nu au participat la masivele deportări din Basarabia și Bucovina din toamna anului 1941. Generalii Voiculescu și Calotescu, guvernatorii Basarabiei și Bucovinei, care au implementat aceste deportări împreună cu vârfurile jandarmeriei, erau reprezentanții personali ai lui Ion Antonescu în aceste regiuni. În ședința Consiliului de Miniștrii, din 6 octombrie 1941, Ion Antonescu declara: „în ceea ce îi privește pe evrei, am luat măsura să-i scot definitiv și total din aceste regiuni. Măsura este în curs. Mai am în Basarabia aproximativ 10 000 de evrei care, în câteva zile, vor fi trecuți peste Nistru, iar dacă circumstanțele o vor permite, vor fi trecuți dincolo de Urali".[13] Deportările din Bucovina au fost declanșate de telegrama din 4 octombrie 1941, semnată de șeful secției a II-a a Marelui Stat Major, colonelul Dinulescu: „În conformitate cu ordinul domnului Mareșal Antonescu, toți evreii vor fi trecuți în zece zile la Est de Nistru. Raportați până mâine, ora 12, 6 octombrie, care sunt posibilitățile pentru Cernăuți. S-a dat ordin locot. colonelului Palade pentru ca evreii din Basarabia să fie trecuți în zece zile".[14] Ion Antonescu a justificat deportările ca pe un răspuns la atitudinea evreilor din aceste provincii față de trupele române în retragere, în vara anului 1941. Într-o scrisoare deschisă, adresată președintelui Federației Comunităților Evreiești din România, Wilhelm Filderman, care l-a implorat să nu deporteze pe evreii din Basarabia și Bucovina, Ion Antonescu a răspuns, pe 14 octombrie: „Înainte chiar de apariția trupelor sovietice, evreii din Basarabia și Bucovina au scuipat ofițerii noștri, le-au smuls epoleții, le-au rupt uniformele și, când au putut, au omorât mișelește soldații, cu bâtele. Avem dovezi".[15]

Larry Watts crede că „mărturiile disponibile sugerează cu pregnanță că deportările din Transnistria, deși evident devastatoare pentru evreimea română, nu făceau parte dintr-un plan de distrugere sistematică a evreilor din România".[16] În fapt, chiar deportările în sine au însemnat asasinarea în masă a unei părți a deportaților. Așa cum arăta ordinul de deportare al evreilor din Basarabia al generalului de jandarmerie Ioan Topor, consemnul „Alexianu" însemna **executarea tuturor evreilor care nu erau în stare să țină pasul cu coloanele de deportați**.[17] La 23 și 24 octombrie 1941, Ion Antonescu a dat, prin colonelul Radu Davidescu, șeful cabinetului său militar, două ordine de execuție în masă a evreilor din Odesa. La 27 octombrie 1941, colonelul Davidescu a verificat dacă represiunea de la Odesa a fost executată conform ordinelor lui Ion Antonescu.[18] La 13 noiembrie 1941, într-o ședință a Consiliului de Miniștrii, Ion Antonescu s-a interesat personal dacă represiunea de la Odesa a fost destul de severă.[19] La o altă ședință a Consiliului de Miniștrii, care a avut loc la 4 decembrie 1941, Ion Antonescu l-a criticat sever pe generalul Voiculescu, guvernatorul Basarabiei, care permisese confiscarea aurului și bijuteriilor de la evreii în curs de deportare la trecerea Nistrului și nu în ghetouri așa cum fusese prevăzut în ordinul inițial.[20] La 16 decembrie 1941, Ion Antonescu a ordonat deportarea tuturor evreilor din Odesa spunând: „Această chestiune se tratează la Berlin. Germanii vor să-i ducă pe toți jidanii din Europa în Rusia și să-i așeze într-o anumită regiune. Dar, până la execuțiune, este timp. Ce facem în acest timp cu ei? Așteptăm ce se decide la Berlin? Așteptăm o deciziune care ne privește pe noi? Trebuie să-i punem în siguranță. Bagă-i în catacombe, bagă-i în Marea Neagră, dar scoate-i din Odesa. Nu vreau să știu nimic. Poate (pot - R. I.) să moară o sută, poate să moară o mie, poate să moară toți, dar nu vreau să moară nici un funcționar sau ofițer român. Mă tem până aduc alte trupe acolo. Trupele pe care le avem la Odesa nu sunt suficiente, dacă se întâmplă o debarcare. Nu știu dacă vine sau nu o debarcare, dar trebuie să fiu prevăzător și să-mi iau precațiunile. Deci, să-mi scoți jidanii din Odesa".[21]

În timpul procesului său de după război, Ion Antonescu și-a asumat responsabilitatea pentru deportarea a 26 000 de țigani în Transnistria - „am spus: deplasați-i în Transnistria, este hotărârea mea".[22] Conform generalului C. Z. Vasiliu, cel puțin 24 000 de țigani au fost deportați în Transnistria, în cinci trenuri.[23]

În 1943, când a luat în considerare repatrierea anumitor categorii de evrei din Transnistria, Ion Antonescu se temea ca noi masacre, înfăptuite de germani, să nu-i afecteze reputația. În acest context, într-o întâlnire cu C. Z. Vasiliu, care a avut loc la 17 noiembrie 1943, Ion Antonescu l-a întrebat dacă este adevărat că evreii români au fost masacrați la Golta, și a spus: „În orice caz, germanii trebuie avertizați că nu tolerez astfel de crime... Te rog, spune serviciului secret german că nu tolerez ca ei să fie asasinați".[24] În mesajul său de Anul Nou, din ianuarie 1944, Ion Antonescu a asigurat că soldații și ofițerii armatei române nu au fost implicați în dislocări de populație civilă și în asasinate în masă. Curând după aceasta, într-o scrisoare adresată arhitectului său, Clejan, Antonescu îi descria din nou pe evrei ca pe inamici ai poporului român.

Larry Watts are dreptate când afirmă că documentele de arhivă, privindu-l pe Ion Antonescu, sunt foarte bogate. Sute de mii de pagini de documente provenind din arhivele din România, Moldova, Ucraina există în arhiva Muzeului Memorial al Holocaustului din Washington. Arhivele din România au început să-și deschidă ușile pentru cercetătorii străini și români. În același timp, Larry Watts a ignorat, dintr-un motiv sau altul, dovezile istorice atunci când a scris că, „deși Antonescu a împiedicat sistematic uciderea evreilor români, nu i-a putut feri de toate atrocitățile îndreptate împotriva lor de autoritățile germane sau cele locale românești".[25] Înainte de a rezista presiunilor germane din 1942 și înainte de a permite supraviețuirea a aproximativ jumătate din evreii români, Ion Antonescu a fost direct implicat în deportările evreilor din Basarabia, Bucovina și Transnistria și în masacrul evreilor din Odesa. El este, de asemenea, responsabil pentru deportarea de către germani a aproximativ 4 500 de evrei români din Franța, Germania, Austria și Cehia.

În lumina unei foarte bogate dovezi documentare, care demonstrează implicarea directă a lui Ion Antonescu în Holocaustul din România, concluziile lui Larry Watts sunt foarte părtinitoare și cel puțin bizare: „alături de Iuliu Maniu, Antonescu a fost conducătorul român cel mai atașat conducerii constituționale, cel care a luptat cel mai consecvent pentru principiul autorității legii și al independenței sistemului juridic, încercând să insufle respect pentru aceste principii în sânul subordonaților, al superiorilor săi și, în cele din urmă, în România întreagă".[26]

În ciuda faptului că este foarte clar că Antonescu este acela care a ordonat toate deportările și o parte din masacre, în fascinația sa pentru Antonescu și în dorința sa de a-l absolvi de răspundere, Larry Watts pune toate crimele regimului Antonescu pe seama inițiativei locale, a germanilor, a haosului din România. Larry Watts afirmă că, „după cum arată documentele de arhivă, Antonescu credea, ca și atâția alți compatrioți ai săi, că în România erau prea mulți evrei în poziții de putere economică și politică. Dar, deși antisemit, antisemitismul său nu era una din trăsăturile sale definitorii. Nu a existat niciodată pericolul unei «soluții finale» în România, atâta timp cât Antonescu s-a aflat la putere. Totul milita, la Antonescu, împotriva aplicării unei orori atât de mari ca exterminarea în masă: conștiința de sine, ca figură istorică a României, credința în dominația legii umane, perspectiva globală statală care punea semnul egalității între «națiune» și «societate», respingând sectarismul și acceptarea valorilor occidentale fundamentale, inclusiv respectul pentru viața umană".[27]

Desigur că Larry Watts nu crede că deportările și masacrele în masă țin de valorile occidentale, dar, în același timp, este evident că el forțează realitatea istorică în cadrele subiectivității sale, prezentând cititorului un portret puternic distorsionat al dictatorului român. Ion Antonescu a fost un criminal de război oportunist și, cel puțin, un dictator militar de extremă dreapta (sau un dictator fascist - definițiile fascismului abundă și această recenzie nu este locul unde poate să înceapă o dezbatere asupra lui Antonescu din acest unghi).

Dar Larry Watts îl prezintă pe Ion Antonescu într-o lumină complet diferită: „documentele de arhivă, care sunt în același timp surprinzător de bogate și îngrijorător de neexaminate, arată pregnant că Antonescu a fost, în contextul timpului său, un om bun".[28] Nu este foarte clar care este percepția lui Larry Watts despre un „om bun", dar, din păcate, este evident că Larry Watts nu a văzut sau a ignorat documente importante care definesc atitudinea lui Antonescu față de evrei.

Cartea lui Larry Watts este un instrument folosit de cei care încearcă astăzi, în România, să ducă mai departe reabilitarea lui Antonescu. Este foarte nobil să mediezi între români, unguri și romi. Este în același timp sfâșietor să constați că memoria evreilor români, victime ale Holocaustului, este pătată prin descrierea unui criminal de război ca un om bun.

RADU IOANID,
director la Institutul de Cercetare din cadrul Muzeului Holocaustului din Washington

---

[1] Larry L. Watts, **O Casandră a României, Ion Antonescu și lupta pentru reformă**, Editura Fundației Culturale Române, București, 1994 - pentru ediția română; Larry Watts, **Romanian Cassandra, Ion Antonescu and the Struggle for Reform, 1916-1941**, East European Monographs, Boulder, 1993 - pentru ediția nord-americană.

[2] Larry L. Watts, **O Casandră a României**, p. 408.

[3] Raul Hilberg, **The Destruction of the European Jews**, Holmes and Meyer, New York, 1985, p. 759.

[4] Larry L. Watts, **O Casandră a României**, p. 315.

[5] Idem, p. 411.

[6] **Procesul marii trădări naționale**, Ed. Eminescu, 1945, p. 34.

[7] Matatias Carp, **Cartea Neagră**, vol. II, **Pogromul de la Iași**, Ed. Dacia Traiana, București, 1946, p. 39.

[8] **DCFRJDH**, vol. 2, p. 414-415.

[9] United States Holocaust Memorial Museum (în continuare USHMM) / Marele Stat Major (în continuare MStM) / fond Marele Cartier General, rola 5, dosar 3828, vol. XII.

[10] **DCFRJDH**, vol. 2, p. 468.

[11] USHMM / Arhivele Statului, RG 25 002M, rola 18, Președinția Consiliului de Miniștrii, Cabinet, dosar 167/1941.

[12] Larry L. Watts, **O Casandră a României**, p. 395.

[13] **Procesul marii trădări naționale**, p. 246.

[14] Idem, p. 43.

[15] Lucrețiu Pătrășcanu, **Problemele de bază ale României**, Socec, 1945, București, 1945, p. 210.

[16] Larry L. Watts, **O Casandră a României**, p. 411.

[17] USHMM / MStM, RG 25 003M, rola 656, fond Înconvernământul Basarabiei, Cabinet Militar, vol. 29; USHMM / Serviciul de Stat de Arhivă al Republicii Moldova (în continuare SSARM), RG 54 001M, fond 706, Președinția Consiliului de Miniștrii, opis 1, vol. 22; USHMM / Serviciul Român de Informații (în continuare SRI), RG 25 004M, rola 25, fond 20725, vol. 9.

[18] Matatias Carp, **Cartea Neagră**, vol. 3, p. 209; USHMM / MStM, RG 25 003M, rola 203, fond Armata a IV-a, vol. 870.

[19] USHMM / SRI, RG 25 004M, rola 33, fond 40010, vol. 28.

[20] USHMM / SSARM, RG 54 001M, rola 3.

[21] USHMM / SRI, RG 25 004, rola 31, fond 40010, vol. 1; rola 34, fond 40010, rola 35, vol. 76.

[22] **Procesul marii trădări naționale**, p. 66.

[23] Idem, p. 108.

[24] Raul Hilberg, **The Destruction of European Jews**, p. 793.

[25] Larry L. Watts, **O Casandră a României**, p. 424.

[26] Idem, p. 431.

[27] Idem, p. 432-433.

[28] Idem, p. 434.

MERIDIANE • העולם ומלואו • MERIDIANE

Refugiul de la Shanghai

Înainte de al doilea război mondial, Shanghaiul fiind singurul port din lume care admitea intrarea străinilor fără viză, declarație de cetățenie și bani, a devenit un loc de refugiu pentru evreii europeni. Al cincilea oraș din lume după mărime, în Shanghai trăiau circa 100 000 de europeni, americani, japonezi. Pe la mijlocul secolului al XIX-lea, în urma deschiderii orașului pentru comerțul liber, dinastii de comercianți sefarzi din Bagdad, Bombay și Cairo, ca Sassoon, Kadoorie și Hardoon, au întemeiat acolo o comunitate evreiască. Printre refugiații ruși albi sosiți în China după Revoluția din Octombrie s-au aflat și evrei așkenazi. După „Noaptea de Cristal" și expansiunea hitleristă, începând din 1938 au apărut valuri de refugiați din Germania și țările ocupate. Conform datelor oficiului de Emigrări din Shanghai al Joint-ului, din cei 20 000 de refugiați evrei, 7 000 proveneau din Germania, 4 000 din Austria, 1 200 din Polonia, 600 din Italia și circa 300 din Cehia. Peste 1 500 erau fie de altă cetățenie, fie apatrizi. Dacă primele sute de refugiați au mai găsit de lucru ca oameni de știință, tehnicieni, comercianți, cei sosiți mai târziu au dus-o mai greu. Ei erau ajutați de un Fond de asistență creat de evreii germani încă din 1934, de un Comitet de asistență pentru refugiații europeni instituit de familii sefarde bine situate cât și de Joint-ul american.

Evreii au transformat rapid cartierul Hongknew unde au fost cazați, devastat de război, într-o „mică Viană", cu teatru de operetă și cafenele, restaurante cu bucătărie specifică. Din 1939 situația s-a înrăutățit. Se pretindea o taxă de costare de 400 de dolari SUA. Intrarea Italiei în război a tăiat calea spre China prin Marea Mediterană. După ocuparea Shanghaiului, autoritățile japoneze, pe lângă arestări și interogatorii la care i-au supus pe evrei, au transformat în ghetou cartierul Hongknew, distrus în mare parte, dar care oferea evreilor un adăpost ieftin. Cei care locuiau în Shanghai de mai puțin de 25 de ani au fost obligați să se mute în acel cartier. Ei trebuiau să poarte un mic medalion: cel roșu indica o aprobare de ședere de o lună, cel albastru de trei luni. În fața biroului lui Kanoh Ghoya, autoproclamat „regele evreilor", aceștia făceau coadă pentru a obține o autorizație de muncă în altă parte a orașului.

Japonezii au înăsprit viața celor 30 000 de evrei din China și Manciuria ocupate de ei și din cauza sprijinului acordat de unii evrei în cursul celui de-al doilea război chino-japonez trupelor lui Cian Kai-Și cât și a presiunilor Germaniei naziste.

La capitularea Japoniei, comunitatea evreilor din Shanghai a organizat o reprezentație de gală cu opereta „Liliacul" în onoarea trupelor aliate.

După preluarea puterii de către Mao Tze-Dun, majoritatea evreilor au părăsit Shanghaiul. Cei rămași consideră orașul ca patria lor definitivă.

Muzeul evreiesc din München a organizat în octombrie 1944 o expoziție privind viața, între 1938-1945, a celor 20 000 de evrei refugiați în Shanghai.

Revista Frankfurter Jüdische Nachrichten, Rosch Haschana-Ausgabe, 1944, care publică articolul prezentat aici în sinteză, ne informează și despre zece titluri de memorialistică scrise de foștii refugiați.

EVA SZMUK

• General evreu din secolul al XVI-lea

Rezistența evreilor în Franța

Rolul evreilor în Rezistența franceză în timpul celui de-al doilea război mondial a fost evocat în numeroase lucrări generale, în special în două monografii de Anny Latour și de Lucien Lazare, purtând ambele același titlu: „Rezistența evreiască în Franța", lucrări apărute la Editura Stock în 1970 și 1987.

Raphaël Delpard le completează în mod util prin cartea „Drepții din umbră - 1940-1944", apărută la J.C. Lattes în 1995, o culegere de amintiri ale membrilor rezistenței evreiești: „Mișcarea tineretului sionist", „Armata evreiască", „Al șaselea" (Cercetașii israeliți din Franța) etc.

Amintirile culese de Delpard ne fac să retrăim viața cotidiană a evreilor din Franța, în clandestinitate și ne arată specificitatea evreiască a luptei lor, care nu se suprapunea activității altor rețele. Căci, dacă toți francezii suportau ocupația și regimul de la Vichy, evreii erau condamnați la moarte, femei, copii și bătrâni inclusiv. Trebuia deci să răspundă acestei amenințări specifice, procurându-le identități false, organizând transferul lor, dacă era posibil, în Elveția sau peste Pirinei, în plus și prin acțiuni armate în Maquis, de asemenea, în restul Franței, unde lupta o armată clandestină evreiască.

Autorul aduce un omagiu acelor francezi și acelor belgieni curajoși care, departe de orice considerente rasiale, s-au asociat acestei rezistențe, cu ajutorul și susținerea lor, în numele demnității umane.

PAUL GINIEWSKI
(„Los Muestros")

Pentru ele nu mai exista nici casă, nici acasă

Amintirile lui Miriam Porat din timpul petrecut în lagăr

Este uimitor - dar sub aspect psihologic de înțeles - faptul că oameni care, în tinerețea lor au fost prigoniți de național-socialiști au tăcut timp de decenii și de abia acum, când au deja nepoți, depun mărturie despre istoricul prigoririi lor. Căci scrierea memoriilor asupra înfiorătoarei realități într-o societate transformată de oameni într-o lume inumană, cere multă putere și curaj; lucruri extrem de neplăcute trebuie evocate și discutate. La lecturarea unor asemenea amintiri, fiecare dintre noi este confruntat cu unele fapte neplăcute și cu serioase și profunde probleme. Cum de s-a putut ajunge la o atare catastrofă? Ce învățătură se poate trage din această istorie? Ce posibilități avem pentru a ne opune astăzi încălcării drepturilor omului?

Miriam Ann Porat, născută în 1921 în sudul Slovaciei, și care trăiește actualmente la Haifa, în Israel, a publicat o carte cu amintirile ei din timpul Holocaustului. Cartea a apărut în 1982, în Israel, iar Zeev Ashkolat a tradus-o în germană, iar prin Asociația prietenilor și susținătorilor Institutului Ruthenberg din Haifa, a editat-o în Germania.

Autoarea zugrăvește întâmplările din viața ei, din perioada 1938-1945, într-un limbaj sobru și plastic. Ea nu dorește să dezvăluie nimic senzațional, ci doar ce a suferit și ce a văzut acolo cum a fost dusă la Bergen-Belsen și ce a văzut și a pătimit în lagărul de concentrare Markkleeberg; ce a îndurat în timpul „marșului morții" de la Markkleeberg la Dresda, sub supravegherea unei unități SS. Cu puțină vreme înaintea terminării războiului, ea a reușit, împreună cu prietena ei bolnavă, Agi, să fugă din coloana de marș. Descrierea odiseei trăite se sfârșește cu prezentarea marii ei deziluzii, avută la reîntoarcerea în orașul de baștină: „Noi voiam acasă, dar foarte curând s-a dovedit că nu mai exista nici casă, și nici... acasă, pentru noi". În epilog aflăm că Agi a ajuns într-un spital, și a murit la vârsta de 18 ani, din cauza urmărilor detenției în lagărul de concentrare.

Ceva mai problematic apare titlul pe care Miriam Porat l-a ales pentru memoriile ei: „Neeliberată". Acest titlu pregnant poate fi cu ușurință înțeles greșit și de aceea, autoarea a fost nevoită să-l explice în „Prefață". Din 1945 autoarea este din nou un om liber, dar lumea în care ea se simțea înainte la adăpost a fost complet distrusă. Eliberarea nu a fost legată de reîntoarcerea acasă și deci, pentru ea nesatisfăcătoare. Ea și-a părăsit patria și a plecat cu soțul și un copilaș, în Israel. Dar și acolo trecutul nu a părăsit-o complet. Coșmare înfiorătoare îi aminteau mereu de timpul prigoanei dinainte cu mai bine de patruzeci de ani. Formularea „neeliberată" este deci o aluzie la urmările tardive ale catastrofei provocată de oameni. Cunoașterea consecințelor nefaste ale nedreptății, atrocității și perversității poate deprima, dar poate trezi și avea un efect salutar. Pe bună dreptate, Wolfgang Wende constată în „Cuvântul înainte" la ediția în limba germană a memoriilor lui Miriam Porat, că trebuie să tragem din istorie următoarea învățătură:

„Numai o atitudine responsabilă și o amintire permanentă ne pot feri de indiferență. A învăța din trecut înseamnă a-ți asuma răspundere în prezent".

IZHAK AHREN

ARNO KLARSFELD, fiul „vânătorilor" de naziști

„EU CONTINUI LUPTA BUNICULUI MEU CARE A FOST UCIS LA AUSCHWITZ"

Tatăl său, Serge Klarsfeld, istoric și avocat, fiu de deportați, și-a consacrat viața memoriei evreilor din Franța. Mama sa, Beate, cetățean german și scriitoare, este cunoscută pentru lupta sa în vederea pedepsirii criminalilor SS.

Moștenirea obligă, Arno Klarsfeld a preluat solia. Ca și tatăl său, a devenit un strălucit avocat. În 1989 a fost primit în baroul din Paris și apoi în cel din California. Este specializat în drept comercial și în drepturile de autor. În aprilie 1994 s-a vorbit despre el în toată presa. În timpul procesului Touvier, tatăl său i-a încredințat apărarea fiilor și fiicelor deportaților evrei din Franța. El a spus atunci răspicat: „Paul Touvier este responsabilul, instigatorul asasinatului de la Rillieux". Arno Klarsfeld cunoaște foarte bine subiectul și aduce proba absenței germanilor în represaliile exercitate de miliția franceză. Tăcere în boxă. Admirația Curții de Justiție. Fiul Klarsfeld își făcea un renume.

O figura celebră a ghetoului din Veneția

Sara Copio Sullam a fost una dintre figurile feminine celebre ale Ghetoului din Veneția, un secol după obligarea evreilor de a trăi în acest cartier aparte, al cărui nume a căpătat o valoare de stigmat generic. Dar, în secolul al XVII-lea, în Italia și, în special, în Republica venețiană, cu toată obligativitatea unui trai separat ghetourile nu erau departe de mișcarea generală a Renașterii și de florilegiul de manifeste și de contramanifeste; printre ele, cel al Sarei Copio Sullam asupra nemuririi sufletului. El este, de fapt, cea mai veche lucrare imprimată, editată de însăși autoarea ei - o femeie evreică - și ajunsă în perfectă stare până în zilele noastre.

Precedat de o notă „către cititori", de o dedicație adresată tatălui său și de două sonete, lucrarea se încheie cu alte două sonete. Aceste patru sonete, cât și alte zece compoziții poetice ale Sarei, constituie ansamblul operei lirice a autoarei cunoscute de noi.

Data exactă a nașterii sale nu este stabilită cu exactitate și se situează între 1588 și 1591. În ce o privește pe mama sa, nu-i cunoaștem decât prenumele, Rebecca, pe când familia tatălui său este mai bine cunoscută. Acesta, Simone Copio, originar din Mantua, era, la nașterea Sarei, un bogat negustor venețian.

Manifestul Sarei Copio face parte din patrimoniul literar al Renașterii italiene, iar autoarea își are locul cuvenit în Dicționarul biografic italian național.

Este, de altfel, o operă extrem de prețioasă prin conținutul său, constituind, după știința noastră, singura profesiune de credință proclamată și publicată de o evreică față de creștini, cu mai bine de trei secole în urmă.

Manifestul asupra nemuririi sufletului rămâne, de asemenea, o operă dintre cele mai importante atribuită unei femei, în ansamblul vechii literaturi evreiești.

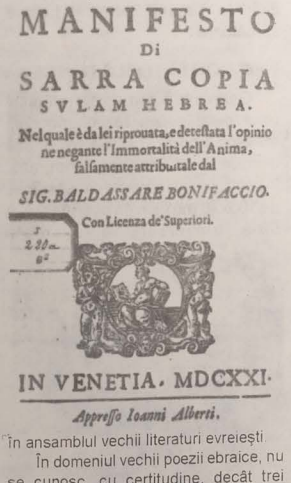

MANIFESTO
Di
SARRA COPIA
SVLAM HEBREA.
Nel quale è da lei riprouata, e detestata l'opinione negante l'Immortalità dell'Anima, falsamente attribuitale dal
SIG. BALDASSARE BONIFACCIO.
Con Licenza de' Superiori.
IN VENETIA. MDCXXI.
Appresso Ioanni Alberti.

În domeniul vechii poezii ebraice, nu se cunosc, cu certitudine, decât trei poeme compuse de femei, descoperite recent; un scurt poem al soției poetului spaniol, din sec. al X-lea, Dunash Ibn Labrat, găsit printre vechile documente ale Genizei din Cairo și două poeme de Friha Adiba, o poetesă evreică marocană, din sec. al XVIII-lea, redescoperită nu de mult.

Figura cea mai recentă, Rachel Morpugo (1790-1871), ale cărei poezii în ebraică au fost reunite, în 1890, în culegerea *UGAV RACHEL* („Lira Rachelei"), se înscrie pe linia renașterii limbii ebraice continuată în Statul modern Israel, unde femeile ce s-au dedicat poeziei și prozei sunt acum la fel de numeroase ca bărbații.

Dar esențial pentru vechea literatură idiș și pentru literatura ebraică a Renașterii italiene, este că femeile au deținut o oarecare reprezentativitate.

În vechea literatură evreiască, printre numeroasele femei cunoascute, cea mai celebră a fost, desigur, Dona Gracia Nassi, care și-a pus bogăția și talentul în serviciul editării Bibliei în ladino, publicată la Ferrara, în 1544. Fiica sa, Reyna Nassi, a avut ea însăși o primă imprimerie, la Constantinopol, apoi o a doua la Kurum Ceh (Turcia).

Ca exemplificare, din motive de spațiu foarte limitate, redăm din introducerea la „Manifest": „Sufletul omului, domnule Baldassare, este incoruptibil, nemuritor și divin. El este creat și introdus în corpul nostru când organismul este apt să-l primească în pântecul mamei".

Mormântul Sarei Copio Sullam, decedată la cincizeci de ani, se află, alături de acela al tatălui ei, în vechiul cimitir evreiesc San Nicolo, de la Lido - Veneția.

Pe piatra de mormânt, alături de un epitaf compus în versuri, care condensează viața și strădania acestei femei literate evreice, se află și data exactă a morții sale: „Decedată vineri, 5 Adar 5401 (1641). Fie ca sufletul ei să se odihnească în pace!".

ŞTIRI ידיעות ŞTIRI

■ WALESA LA MONTEVIDEO

Lech Walesa, preşedintele Poloniei, aflat în vizită în Republica Uruguay a avut întrevederi cu membrii Comunităţii Evreieşti din capitala acestei ţări. Cu această ocazie, reprezentantul Comunităţii, Saul Gilvich, a reamintit despre importanţa Poloniei în istoria evreiască şi i-a cerut preşedintelui Walesa să fie custode al adevărului istoric atestat prin mormintele evreieşti ce există în ţara sa. Lech Walesa a răspuns asigurând că acest mesaj al Comunităţii Evreieşti din Uruguay este sfânt pentru el.

■ CETĂŢENI DE ONOARE AI ARGENTINEI

Lui Samuel Hadas, ambasador al Statului Israel la Vatican, i s-a acordat de către camera Deputaţilor din Argentina titlul de cetăţean de onoare al Republicii Argentina.

●

Evrei numiţi în funcţii înalte: în Argentina - dr. Carlos Corach, ministru de Interne; în Uruguay - dr. Elias Bluth, secretar general al Preşedenţiei Republicii, Samuel Liechtenstein, ministru al Educaţiei şi Benito Stern, ministru al Turismului.

●

Dna Emilie Schindler, văduva lui Oskar Schindler, a fost decorată de preşedintele Argentinei, cu cea mai înaltă distincţie civilă a acestei ţări pentru rolul jucat în salvarea evreilor. Dna Schindler are acum 87 de ani.

●

Filozoful spaniol Julian Marias a primit Diploma de Onoare oferită de institutul Cultural Argentina-Israel, la împlinirea a 25 de ani de la publicarea cărţii sale „Israel, o reînviere". Luând cuvântul a spus, vădit emoţionat: „evreii sunt liantul intelectual al societăţii".

■ CHEIA TRECUTULUI

Dr. Rochelle Weinstein, care se ocupă de istoria artelor, studiază pietrele funerare pentru a recrea

imaginea vieţii evreieşti din Europa secolului al VII-lea. Ea studiază de patru ani pietrele funerare din Olanda, din cimitirul Ouderkerk de pe Amstel. Cheltuielile legate de studiile sale sunt finanţate de Fundaţia Memorială pentru Cultura Iudaică.

Pe piatra funerară a unui evreu decedat la 2 iulie 1730 au fost găsite scene biblice de mare valoare.

■ COMEMORARE

În Casablanca - Maroc, o asistenţă care cuprindea în majoritate evrei, a participat la o ceremonie în memoria Holocaustului. Este poate prima ceremonie de acest fel într-o ţară arabă.

„Comunitatea evreiască din Maroc a fost ferită de deportările efectuate de naziştii datorită eforturilor ultimului sultan, Mohamed al V-lea", a declarat Serge Berdugo, secretarul general al Comunităţii Evreilor din Maroc, fost ministru marocan al turismului. Dar, în ciuda declaraţiilor sultanului că toţi supuşii săi sunt egali, comunitatea evreiască din Maroc a suferit sub regimul colaboraţionist francez de la Vichy. Au existat lagăre de muncă şi de concentrare pentru evreii intraţi în Maroc.

■ REQUIEMUL LUI VERDI

● GIUSEPPE VERDI

De necrezut dar, în Terezin, acest oraş-ghetou izolat şi înfometat, unde evreii erau în permanenţă ameninţaţi cu moartea, s-a desfăşurat o activitate socială şi artistică deosebită şi s-au creat opere de artă de un înalt nivel. În 1942, dirijorul Rafael Schächter a pregătit şi a dirijat marele Requiem de Verdi. Cincizeci de ani mai târziu, o expoziţie şi o piesă de teatru cu muzică au reamintit de acest înalt act spiritual, cu participarea Muzeului Istoric din Lausanne.

■ PRIMUL VIOLONIST AL ORCHESTREI DEŢINUŢILOR DE LA AUSCHWITZ

Opera din Berlin a prezentat un concert cu ocazia celei de-a 50-a aniversări a eliberării lagărului de la Auschwitz, la care a participat, în calitate de violonist al orchestrei, Jacques Stroumsa, fost prim-violonist al orchestrei lagărului de la Auschwitz.

Programul de sală cuprindea şi istoria lui Stroumsa.

Născut la Salonic, în 1913, aparţinând unei familii evreieşti francofone, a urmat cursuri de inginerie electronică la Paris şi la Bordeaux şi, în paralel, cursuri de vioară la Conservator. Întors la Salonic, la începerea războiului, luptă în armata greacă contra italienilor. În timpul ocupaţiei germane a fost deportat la Birkenau şi apoi la Auschwitz, unde intră în orchestra acestui lagăr. Datorită cunoştinţelor inginereşti este trimis la un birou de cercetări. În 1945 este eliberat şi se întoarce la Paris.

Jacques Stroumsa, a cântat, de asemenea, la vioară, în faţa Muzeului Yad Vashem din Ierusalim.

■ UN FORUM AL TOLERANŢEI

Cu prilejul primei aniversări a aderării Austriei la Uniunea Europeană, a avut loc la Viena un Forum al Toleranţei, prezidat de domnul Kahn, membru în conducerea C.M.E., în calitate de preşedinte al Comisiei Consultative asupra Rasismului şi Xenofobiei a Uniunii Europene. Forumul s-a desfăşurat în prezenţa domnului Caspar Einem, ministrul austriac al afacerilor interne.

Domnul Kahn s-a întâlnit cu domnul Vranitzky, cancelarul Austriei, pentru a discuta problema compensaţiilor datorate victimelor evreieşti ale nazismului.

■ SCHIMBURI COMERCIALE ANGLIA - ISRAEL

Tratatul comercial între Anglia şi Israel pe 1995 a atins valoarea de 3 miliarde de dolari, făcând astfel din Israel, cea de-a doua mare piaţă a Angliei în Orientul Mijlociu.

Cifrele de la Departamentul de Comerţ şi Industrie atestă fenomenala creştere a afacerilor cu Israelul. Numai în luna februarie a acestui an, firmele engleze au vândut Israelului bunuri în valoare de 160 milioane de dolari, cu 20 % mai mult ca în perioada corespunzătoare din anul trecut.

Cantitatea de produse industriale vândute de Israel în Anglia a crescut cu 25 %, micşorând deficitul comercial existent între cele două ţări. Expansiunea rapidă a comerţului - de la 2,4 miliarde de dolari, anul trecut - e pe cale să depăşească chiar şi volumul comerţului Angliei cu Arabia Saudită, care se află încă pe primul loc în regiune ca piaţă a Marii Britanii.

■ MEMORIAL NAŢIONAL AL LAGĂRULUI DE LA DRANCY

O imensă operă în granit a marelui sculptor Shlomo Selinger, a fost amplasată pe locul fostului lagăr de la Drancy, simbolizând deportarea

● SHLOMO SELINGER

evreilor din Franţa. Fotografia acestui monument este prezentată într-o broşură editată de Comitetul Naţional al Memorialului Lagărului de la Drancy.

Fotografiile artistice realizate de Felipé Ferré amintesc că este vorba de o operă de artă chemată să menţină în inimile noastre amintirea miilor de fraţi, victime ale Holocaustului.

■ INCULPAT PENTRU CRIME DE RĂZBOI

Pentru prima oară în istoria Marii Britanii, un rezident al acestei ţări a fost inculpat pentru crime de război comise în anii 1941-1942. Szymon Serafimowicz, în vârstă de 84 de ani, a fost acuzat de uciderea a patru evrei în Bielorusia ocupată de naziști. În perioada amintită, S. Serafimowicz era unul din şefii poliţiei locale bieloruse.

Serafimowicz a fost inculpat în baza „legii asupra crimelor de război", adoptată în 1991, care oferă justiţiei britanice posibilitatea de a urmări indivizi bănuiţi de comiterea unor astfel de fapte, chiar dacă în momentul săvârşirii lor nu erau cetăţeni britanici şi chiar dacă aceste crime au fost comise în alte state.

Fostul poliţist din Belarus s-a stabilit în Marea Britanie în 1947, unde a lucrat ca dulgher, având, până acum, o viaţă liniştită şi netulburată.

(După „Evenimentul zilei", 14.07.1995)

■ DISTINCŢIE

Organizaţia americană „Jewish Distribution Committee" (JOINT) a acordat doamnei Inga Gottfarb - reprezentanta sa în Suedia în 1945 - diploma de onoare pentru activitatea dusă în ajutorarea refugiaţilor.

I. Gottfarb a primit mii de refugiaţi care veneau cu feribotul la Malmö din lagărele de concentrare din Germania. Refugiaţii au ajuns în Suedia datorită eforturilor Crucii Roşii suedeze. Muzeul din Malmö a fost transformat în carantină pentru femei, iar un mic salon a adăpostit 100 de fete poloneze.

Guvernul suedez a ajutat refugiaţii, deschizând 165 de tabere pentru aceştia. Ei au primit cărţi în limba ebraică, lumânări pentru ritual şi au beneficiat şi de serviciile unui rabin.

După război, mulţi dintre refugiaţi au plecat apoi în alte ţări sau chiar în ţara lor natală. Unii dintre cei care au rămas în Suedia au devenit autori cunoscuţi, medici, artişti şi oameni de ştiinţă.

■ RENAŞTE O SINAGOGĂ ÎN ALSACIA

Printr-o excelentă înţelegere între municipalitate şi unii evrei rămaşi în Ingwiller - Alsacia, s-au încheiat lucrările de refacere a sinagogii pentru a continua viaţa evreiască existentă aici înainte de război şi care a lăsat urme adânci.

Cu toate că evreii care au rămas nu mai sunt tineri, ei oficiază serviciul divin în fiecare Şabat şi fiecare sărbătoare.

■ NOUTĂŢI FILATELICE

Germania a comemorat sfârşitul celui de-al doilea război mondial, emiţând o colţă specială constituită dintr-un timbru de 35x35 mm, aflat în centrul colţei care are dimensiunea de 105x70 mm. Colţa poartă titlul „A 50-a aniversare a eliberării

prizonierilor din lagărele de concentrare" şi este ilustrată sugestiv cu simbolurile suferinţei: o sârmă ghimpată, un număr de înregistrare, o bucată de haină, precum şi enumerarea în ordine alfabetică a 22 de lagăre, după care urmează menţiunea „şi toate celelalte".

■ COMUNITATE EVREIASCĂ DIN EVUL MEDIU

La Lingolsheim, lângă Strasbourg, sunt menţionaţi evrei încă din secolul al XIV-lea. În 1742, localitatea număra deja 10 familii evreieşti şi în 1851 erau 161 de evrei, 15 % din populaţia locală.

După recensământul din 1784, aflăm că în localitate exista un cantor, iar în 1806 o şcoală israelită.

Sinagoga a fost construită în 1866, dar a fost distrusă de naziştii în 1940. O nouă sinagogă a fost construită în 1956.

În prezent, comunitatea numără circa 20 de familii evreieşti.

■ REVELAŢII

„Deutsche Bank" a decis să deschidă arhivele sale unui grup de cinci istorici, dintre care englezul Harold James.

Rezultatul cercetărilor lor arată că „Deutsche Bank" a cooperat cu regimul nazist, în special în vânzarea bunurilor confiscate de la antreprenorii evrei, obţinând astfel un comision substanţial.

Documentul a apărut sub forma unei cărţi de peste 1 000 de pagini, cu ocazia celei de-a 125-a aniversări a băncii, în primăvara acestui an.

■ „SĂ NU UIŢI NICIODATĂ AUSCHWITZ !"

Un nou film documentar realizat de Jean-Jacques Bittou, ziarist la Nisa, pe o casetă video, cu o durată de 45 de minute, constituie încă o piesă în cercetarea pe care o face

asupra deportării evreilor şi a lagărelor de exterminare.

Este o culegere de mărturii ale unor supravieţuitori, printre care se găsesc remarcabile reflexii şi remarci ale unor personalităţi civile şi religioase, ca Martin Gray, Elie Wiesel şi Rabinul Marc-Alain Cuakin. Între aceste mărturii, autorul a intercalat câteva imagini de arhivă din ghetoul Varşoviei, lagăre ale morţii etc.

Acest reportaj are meritul de a participa la salvarea memoriei victimelor Holocaustului, marea datorie a poporului evreu.

■ MONUMENT MEMORIAL

În oraşul Resistencia, din Argentina, s-a inaugurat Monumentul Umanităţii în Memoria Victimelor Holocaustului, în prezenţa unor persoane oficiale şi a ambasadorului Statului Israel la Vatican, Shmuel Hadas.

JEWISH REALITY

TELEGRAMS

TO: Mr. YITZHAK RABIN
Prime Minister of the State of Israel
Mr. SHIMON PERES
Minister of Foreign Affairs

We are deeply grieved but also indignant about the odious crime committed against peaceful and innocent people by the Hammas'murderers, on 24th of July 1995, in the bus of Ramat-Gan. Please accept our sincere condolence and present our compassion to the mourning families.

The Jews from Romania understand the brave efforts which the Israeli Government do to build up the peace in the area and they are convinced that you will not abbandon this noble mission in which you are engaged.

We assure you that we support and we join the dramatic fight you bear in the order to establish the peace which Israel and the Jews from all over the world wish for.

With deep respect and appreciation.

President of the Federation of the Jewish Communities of Romania
Acad. Prof. Dr. NICOLAE CAJAL

Jerusalem, 31 July, 1995

TO: Acad. Prof. Dr. Nicolae Cajal
President of the Federation of the Jewish Communities of Romania

Dear Prof. Cajal,

I would like to express my gratitude for your message of condolences after the tragic terrorist incident which claimed the lives of innocent civilians travelling on a bus in central Israel, and wounded so many others.

As the peace process moves forward, the scourge of terrorism perpetrated by extremists whose sole pupose is the eradication of any hope of accommodation, continues to plaque us. Nonetheless, and despite the deep scars left by the heinous acts of murder, we shall continue unswervingly in our quest for peace.

We take heart in your sympathy and support which helps give us the strength needed to continue our task.

Yours sincerely,

SHIMON PERES
Minister of Foreign Affairs

Asistees Corner

CARING FOR THOSE IN NEED AT PLOIESTI

In numbers, the Jewish community in Prahova County, southern Romania, is made up of 105 families, 100 of whom live in the county capital, Ploiesti. Forty years ago, there used to live there around 4,200 Jews. At present, those who are left are for the most part older than 60.

The Board of the Jewish Community in Ploiesti, helped by a group of volunteers, take care of the old and needy and tend to their everyday problems and necessities. This is not carried out at random, but rather based on life-sustaining programs that the Board works out periodically with the utmost care.

Since there are no kosher kitchens in Ploiesti, food packages are dispensed once a month thanks to the support of the Joint and the Assistance Division of the Romanian Jewish Federation.

Home help is provided on a daily basis to the sick and very old who are unable to look after themselves. Cleaners are hired by the community to tidy up their flats and cook their meals. Moreover, such employees act as a useful link, reporting daily to the community on how these people fare and feel. In this way, should a health problem come up, the community can promptly intervene, call for a doctor, or take the patient to a hospital. A doctor dispatched by the Federation calls monthly on the assistees. Everyone of them has a personal file so the physician can follow up their diseases, prescribe medication, a.s.o. When the doctor is in town, besides the home calls, he is also available for consultation at the community health office. Along the years, the assistees have become attached to Dr. Dinu Andriano, praising him not just as an excellent professional but also as a kind, compassionate man, always eager to dispense a nice word and a good advice.

A couple of days after his call, the prescription drugs are delivered for free and in amounts sufficient to last three or four weeks until the doctor comes again.

It takes more than medicine to help the lonely and bed-ridden. That is why some active community members, such as Ivette Alsec, Ernestina Aronovici, Sonia Paraschivescu, Lazar Aron, Isac Herscovici, Gelu Iuftaru, and last but not least the president of the community, pay frequent visits to the assistees to see how they are doing, chat a little and let them know there is someone who cares.

The community also provides once a year a wintertime relief, and another one for Passover, as well as clothing packages. Female members who are skilled at sewing and knitting make some of the clothes themselves to save an effort to the common purse.

The assistees who are able to go out come to the synagogue to attend services and lectures. Alongside the entire congregation they take part in collective celebrations of Purim, Hanukkah, Simchat Torah, and Pesach Seders.

Quite understandably, our help recipients always insist that we convey their gratitude and praise to the central Federation, the Assistance Division, and particularly the Joint Distribution Committee, which make sure that the old and sick and poor may live a decent, comfortable life.

Joint representatives and Federation officials who have visited the Ploiesti community have been pleased to find that the relief job is done effectively and wholeheartedly.

Nilu Aronovici

ROMANIAN JEWISH FEDERATION LEADERSHIP MET A "BNEI BRITH" DELEGATION

On Wednesday, July 26, a delegation of the World Organization of "Bnei Brith" composed by Messrs. Tommy P. Mayer, International President of the Organization, and George L. Spectre, Associate Manager, was received by the leadership of the Federation of the Jewish Community in Romania.

Acad. Nicolae Cajal, the F.J.C.R. President, Eng. Theodor Blumenfeld, General Secretary, Att. Iulian Sorin, Assistant General Secretary, Eng. Osy Lazăr, the Bucharest Jewish Community Vicepresident, Prof. Haim Riemer, Chief Editor of "Jewish Reality" magazine, Prof. Dr. Arch. Tiberiu Benedek, Dr. Charles Crupariu, the "Martin Bălus" Old Aged Home Manager, Dr. Alexandru Elias, the F.J.C.R. Polyclinic Manager attended the meeting.

On this occasion the guests gathered the Romanian Jewish leading staff and discussed about the "Bnei Brith" Organization's aims concerning, generally, the human rights and especially, the world Jews situation.

The President Cajal exposed the very diminished Romanian Jewish population's problems of present interest. The members of the Romanian Jewish Board took part in discussions.

The "Bnei Brith" delegation promised our community the necessary support.

THE LAST EVENTS

ISRAELI PROFESSOR SHLOMO AVINERI - DOCTOR HONORIS CAUSA OF THE CLUJ-NAPOCA UNIVERSITY

Between July 6-9, the Cluj-Napoca University hosted the renowned philosopher and political analyst Shlomo Avineri, Professor of the Hebrew University in Jerusalem.

On the first day the guest lectured about "The Middle East after the cold war end" at the local University House. The meeting was held under the auspices of the Political Sciences and European Studies Faculties.

On the next day, Mr. Avineri received the title of Doctor Honoris Causa during an impressive festivity. He was the first Israeli citizen who received this great distinction, althought the 75 years old "Alma Mater Napocensis" has honoured many Jewish scholars, citizens of other countries, with this title.

The rich professorate activity of the feted one enjoyed an ample laudatio. We mention only several aspects of it: his labour conscription at the Canbera Universities (Australia), the City University (New York), the Oxford College, the La Joll (California), at Washington and Moscow Universities.

Prof. Avineri is the author of 14 volumes and 80 scientific works, many of them translated in Italian, English, Spanish, German, Japanese, Arabic, Russian, Magyar, Polish, Portuguese and so on.

The celebrated's lecture on "Tolerance and community" was attended by a numerous audience in the frame of the Doctor Honoris Causa ceremony.

In the evening, Prof. Dr. Andrei Marga, the provost of the Cluj-Napoca University, offered a reception in the new Doctor Honoris Causa's honour. Saturday, July 8 (Shabath, Tamuz 10) a festive dinner was offered by the Cluj-Napoca Jewish Community in the honour of the distinguished guest, of his wife and of the Israeli Ambassador Avshalom Meggidon.

ROMANIAN JEWISH WEDDING

Numerous congregants, relatives, friends and, of course, parents and Godparents of the bridegroom Dani Klein, graduate in Stomatology, and of the bride Claudia Puiu, native of Piatra-Neamt, graduate in Economics of Cluj-Napoca University, recently gathered at the impressive Synagogue in Timisoara to attend their wedding.

The First Rabbi Dr. Ernest Neumann of Timisoara gave them the HUPIN-KIDUSHIN.

The two young Jewish people met at the Talmud Torah courses of Cluj-Napoca community and became friends and life partners animated by the same interest in contemporary Jewish life, in Hebrew and Jewish History studying. Another remarkable note in the best Jewish tradition is the respect and love for work proved by the bride who acted in the Cluj-Napoca Kosher Restaurant during her studies.

The Kosher Restaurant staff remembers her with love and admiration.

The Cluj-Napoca Jewish Community leadership has the opportunity to wish - on this way too - to the just married ones an warm, sincere MAZEL-TOV!

Coresp. Emanoil DULGHERU

REMEMBERING TRISTAN TZARA

A memorial to the great avantgarde poet Tristan Tzara will be erected in his native town of Moinesti, eastern Romania, on an initiative by the local Friends of Tristan Tzara Association. As the Jewish community in Romania and worldwide has always prided itself of having produced and nurtured Samuel Rosenstock, Tzara by his pen name, we call upon our readers here and abroad, on everyone who has known and praised his pioneering work in literature, to lend their support to this lofty project.

TOLERANCE WEEK

On July 9-16, about 1,500 youths from all around the country took part at Costinesti in a series of cultural and political actions designed to build up confidence in the good democratic prospects of Romania.

Organized by the National Foundation for the Struggle Against Racism, Anti-Semitism and Xenophobia, the event expressed the resolute adherence of Romanian youths, including Jews, to the goals of a European week held simultaneously in Strasbourg to promote mutual understanding among young people of various nationalities and creeds under the banner, "All Different, All Equal," the basic concept of 1995, the International Year of Tolerance.

Emil Suramyi

"B. MARIAN" ARCHIVES AT THE JEWISH HISTORY MUSEUM IN BUCHAREST

For some time, the History Museum of the Romanian Jewish Community enriched with an ample archives concerning the publicistic and literary activity of B. Marian.

The materials contain issues on the distinctions received by B. Marian at the fulfilment of 25 years of publicistic activity (1922).

We mention only the eulogic articles about the uniques at that moment in our philology Foreign Quotations and Phrases and Romanian Quotations and Phrases Dictionaries foreworded by Nicolae Iorga; an article on his rich activity as translator devoted to the Romanian culture a florilegium of over 150 works from the universal literature; letters from Max Nordau, Camille Flammarion, Fr. Nansen, Victor Ion Popa, G. Topârceanu, Ludovic Dau and so on.

Althought a complete display of all the materials is not possible for lack of space, the visitor climbing up the Museum's first floor and looking at the B. Marian show case is able to understand something about the life and activity of this untired Romanian Jewish journalist and writer.

המציאות היהודית

כתב־עת של ועד הקהילות היהודיות ברומניה
ב"ה ה' מנ"א תשנ"ה ..... מס' 10 (810)

פגישה ידידותית

ב־26 לחודש יולי ש.ז. בקרו בקהילתנו שני נציגים של הארגון העולמי "בני־ברית" מארה"ב: מר טומי פ. באייר־יו"ר בין־לאומי של הארגון וג'ורג' ל. ספקטרה־מנהל חברותי.

מצד הפדרציא של הקהילות היהודיות מרומניא השתתפו: פרופ. ניקולאי קז'ל־יו"ר הועד וחבר האקדמיא הרומנית, המהנדס טיאודור בלומנפלד־מזכ"ל, ועו"ד יוליאן סורין־סגן מזכ"ל הפדרציא, מר אלכס סיון־מנכ"ל הפדרציא שלנו, מהנדס אוזי לאזאר־סגן יו"ר קהילת בוקרשט, פרופ. חיים רימר־עורך העתון "המציאות היהודית", ד"ר אלכסנדר אליאס־מנהל המרפאה המקומית, אדריכל בנדק טיבריו וד"ר טשרלס קרופריו־מנהל בית־אבות ע"ש "מרטין באלוש".

התקיימה שיחה ידידותית על תפקידי הארגון בני־ברית ועל המצב העכשוי של הקהילות היהודיות מרומניא.

הפגישה התקיימה באוירה ידידותית.

פרופסור שלמה אבינרי מישראל דר' הונוריס קאוזה של האוניברסיטה מקלוז' - נאפוקה

בין ה 9-6 ליולי ש.ז. מר שלמה אבינרי, פילוסוף וחוקר פוליטי, מוכר בעולם המדעי, פרופסור באוניברסיטה העברית מירושלים, היה אורח כבוד באוניברסיטה באבש־בוליאי מקלוז'־נאפוקה, שם הגיע יחד עם רעייתו ומר אבשלום מגידון, שגריר מדינת ישראל ברומניא.

באולם בית־האוניברסיטרים מקלוז', האורח נתן הרצאה על הנושא "המזרח התיכון אחרי סיום המלחמה הקרה", להזמנת הפקולטה למדעים פוליטיים והפקולטה לילמודים איורופיים.

יום אחרי זה, התקיים טקס הענקת תואר כבוד "דר' הונוריס קאוזה" של האוניברסיטה קלוז', לפרופ' שלמה אבינרי, וזוהי הפעם הראשונה שמעניקים פה תואר כבוד כזה לאזרח ישראלי, אע"פ שאוניברסיטה זו כבדה בעבר, באותו תואר גם אנשי מדע יהודים, אבל מארצות אחרות.

בדברי שבח שבטא בהזדמנות זו, הרקטור של האוניברסיטה הדגיש על עבודתו הפוריה של פרופ' אבינרי באוניברסיטאות שונות: קנברה (אוסטרליה), סיטי אוניברסיטי (ניו־יורק), מכללת אוקספורד, לה ז'ול (קליפורניה), האוניברסיטאות מוואשינגטון וממוסקבה. הוא פרסם 14 ספרים, יותר מ־80 מאמרים, מהם תורגמו רבים לאנגלית, ספרדית, גרמנית, יפנית, ערבית, רוסית, הונגרית, פולנית, פורטוגזית, וכו.

באולם הגדול של האוניברסיטה באבש־בוליאי, בהזדמנות טקס הענקת התואר פרופ' אבינרי נתן הרצאה על "סובלנות וקהילה".

בערב, במסעדה של בית האוניברסיטרים, פרופ' אנדריי מרגה, רקטור אוניברסיטת קלוז', ערך קבלת פנים לכבוד האורח. בשבת, קהילת היהודים מקלוז' ארגנה ארוחה חגיגית לכבוד האורח, רעייתו ומר אבשלום מגידון, שגריר מדינת ישראל ברומניא.

כתב: אמנואל דולגרו

שבוע הסובלנות, האמת והתקוה

בין ה־9 וה־16 לחודש יולי ש.ז. בערך 1500 צעירים מכל מחוזי המדינה השתתפו, בקוסטינשטי, במספר חגיגות תרבותיות ופוליטיות מוקדשות להערכת האימון השלם של מייציגי הדור הבא ביסוד הדמוקרטיא האמיתית ברומניה.

כמארגנת של החגיגות האלה, הארגון הלאומי הרומני למען המאבק נגד הגזענות, האנטישמיות, שנאת הזרים, עשה מאמץ כדי לבטא את רצונם של הצעירים, ובינהם גם צעירים יהודים־ללחום תחת הסיסמה של אירוע זה: "כולם שונים, כולם שווים", הרעיון היסודי של שנת הסובלנות, כפי שהוחלט לשנת 1995.

ממוריאל ע"ש טריסטאן צארה

האגוד "חברי טריסטאן צארה" במוינשטי החליטה להנצח את זכרו של המשורר היהודי שמואל רוזנשטוק שחתם בשם בדוי "טריסטאן צארה" בארץ מולדתו ובצרפת, ארץ מגוריו במשך שנים רבות. האגוד מתכנן להקים ממוריאל על שמו של המשורר בעיר ילדותו.

בד רך זו אנחנו מבקשים את קוראינו מרומניה ומחוץ למדינה, שהכירו והוקירו את הסופר המפורסם הזה, לשלוח את תרומתם אל האגוד "חברי טריסטאן צארה" מס' חשבון צ'ק 45110913, צ'ק מוינשטי, בקאו.

סולידריות עם ממשלת ישראל ועם ישראל כולו

בקשר עם ההתנקשות מ־24 ביולי ש.ז., בה הרוצחים מארגון הטירור "חמס" הרגו שוב אנשים חפים מפשע והרבה נוסעים נפצעו, ועד הקהילות היהודיות מרומניא שלח לממשלת ישראל מברק תנחומים, בו הנהלת הועד מבטא את רגשי הסולידריות שלנו עם המאבק של ממשלת ישראל ושל כל עם ישראל למען השלום.

בתשובתו, שר החוץ של ממשלת ישראל, מר שמעון פרס, מודה על רגשי הסולידריות של קהילת יהודי רומניא ומבטא את הרצון העז של הממשלה ושל העם היהודי להמשיך את המאבק למען השלום.

פָּרָשַׁת דְּבָרִים

מִשְׁפַּט צֶדֶק

וְאַצַּוֶּה אֶת־שֹׁפְטֵיכֶם בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר שְׁמֹעַ בֵּין־אַחֵיכֶם וּשְׁפַטְתֶּם צֶדֶק בֵּין־אִישׁ וּבֵין־אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ: (דברים א, טז)

הַכֹּל שָׁוִים בַּדִּין

הַצִּווּי הַמֻּבָּע בְּפָסוּק "שָׁמֹעַ בֵּין אֲחֵיכֶם", נַעֲשָׂה כְּלָל גָּדוֹל בְּמִשְׁפַּט הַצֶּדֶק הַיְּהוּדִי:

"אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: אַזְהָרָה לְבֵית־דִּין שֶׁלֹּא יִשְׁמַע דִּבְרֵי בַעַל דִּין (אֶחָד הַצְּדָדִים בַּמִּשְׁפָּט) קֹדֶם שֶׁיָּבֹא בַעַל דִּין חֲבֵרוֹ, וְאַזְהָרָה לְבַעַל־דִּין שֶׁלֹּא יַטְעִים (יַסְבִּיר) דְּבָרָיו לְדַיָּן קֹדֶם שֶׁיָּבֹא בַעַל־דִּין חֲבֵרוֹ". (סנ' דרין ז, ע"ב)

שְׁמִיעַת אֶחָד מִבַּעֲלֵי הַדִּין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי חֲבֵרוֹ, יֵשׁ בּ׳ פֶּתַח לְמַשּׂוֹא פָּנִים וּלְהַפְלָיָה. אִם יִשְׁמַע הַשּׁוֹפֵט אֶחָד מִבַּעֲלֵי הַדִּין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי חֲבֵרוֹ, קַיָּם חֲשַׁשׁ שֶׁמָּא יְשַׁפַּע מִדְּבָרָיו בְּלֹא שֶׁתִּהְיֶה עוֹד לַחֲבֵרוֹ אֶפְשָׁרוּת לְתַקֵּן אֶת הָרֹשֶׁם הַמֻּטְעֶה עַל יְדֵי סְתִירַת דִּבְרֵי קוֹדְמוֹ.

פָּרָשַׁת וָאֶתְחַנַּן

כִּבּוּד אָב וְאֵם

כַּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמֶּךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יַאֲרִיכֻן יָמֶיךָ וּלְמַעַן יִיטַב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: (דברים ה, טז)

חוֹבָה שֶׁאֵין לָהּ גְּבוּל

מִצְוַת כִּבּוּד אָב וְאֵם חָלָה עַל הַבֵּן הַצָּעִיר וְעַל הַמְבֻגָּר גַּם יָחַד. הִיא מִן הַדְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם שִׁעוּר. אֵין גְּבוּלוֹת לַכִּבּוּד שֶׁחַיָּבִים הַבָּנִים לַחֲלֹק לְהוֹרֵיהֶם. וְלֹא דַּי בִּדְאָגָה לְסִפּוּק הַצְּרָכִים הַגּוּפָנִיִּים וּבְסִימָנֵי כָּבוֹד חִיצוֹנִיִּים. יֵשׁ צֹרֶךְ בְּאַהֲבָה, בְּאַהֲבָה רַבָּה, בְּהַכָּרַת תּוֹדָה וּבְרִגְשֵׁי כָּבוֹד לְהוֹרִים. אַךְ מִצְוָה זוֹ אֵין פֵּרוּשָׁהּ רַק חִבָּה שֶׁבְּרֶגֶשׁ; הִיא מְחַיֶּבֶת אַהֲבָה הַבָּאָה לִידֵי בִּטּוּי בְּמַעֲשִׂים.

כְּדַאי שֶׁנָּשִׂים אֶל לִבֵּנוּ כִּי חוֹבַת הַכָּבוֹד כְּלַפֵּי הָאָב וְהָאֵם שָׁוָה הִיא:

"שָׁנִינוּ, רַבִּי אוֹמֵר: גָּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם שֶׁבֵּן מְכַבֵּד אֶת אִמּוֹ יוֹתֵר מֵאָבִיו, מִפְּנֵי שֶׁמְּשַׁדֶּלֶת אוֹתוֹ (מַשְׁפִּיעָה עָלָיו) בִּדְבָרִים; לְפִיכָךְ הִקְדִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כִּבּוּד אָב לְכִבּוּד אֵם. וְגָלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, שֶׁהַבֵּן מִתְיָרֵא (פּוֹחֵד) מֵאָבִיו יוֹתֵר מֵאִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמְּלַמְּדוֹ תּוֹרָה, לְפִיכָךְ הִקְדִּים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מוֹרָא הָאֵם לְמוֹרָא הָאָב [וְהַכָּתוּב אוֹמֵר (ויקרא יט, ג): 'אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ']". (קידושין לא, ע"א)

מתוך ספרו של שמחה רז "שיח אגדה"